

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

освітній ступінь – «Магістр»

**на тему: Удосконалення взаємовідносин банківської установи з
юридичними особами**

Виконав:

Соколовська Світлана Юріївна
студент спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Керівник:

Фролов Сергій Михайлович
д.е.н., професор кафедри фінансів, банківської справи
та страхування

Рецензент:

Нєсвєтов Олександр Олександрович
к.е.н., доцент «Відокремлений структурний підрозділ
«Роменський фаховий коледж Київського
національного економічного університету імені
Вадима Гетьмана»»

Суми – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ З ЮРИДИЧНИМИ ОСОБАМИ	10
РОЗДІЛ 2 ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВЗАЄМОВІДНОСИН АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК» З ЮРИДИЧНИМИ ОСОБАМИ	20
2.1 Фінансово-економічна характеристика банківської установи	20
2.2 Організаційно-економічні аспекти взаємовідносин АКБ «Індустріалбанк» з юридичними особами та оцінка їх ефективності	26
2.3 Коефіцієнтна оцінка фінансового становища банківської установи	39
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК» З ЮРИДИЧНИМИ ОСОБАМИ	49
3.1 Самоінкасація як новий інструмент на ринку регіональних банківських послуг	49
3.2 Розвиток комерційного іпотечного кредитування АКБ «Індустріалбанк»	55
3.3 Контроль і мінімізація кредитного ризику банку	61
ВИСНОВКИ	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	72
ДОДАТКИ	77

ВСТУП

Актуальність теми. Одним із найважливіших внутрішніх чинників впливу на ринкові перспективи діяльності кожного банку, слід вважати розробку ним стратегії створення конкурентних переваг на окремих ринкових сегментах, особливо у відношеннях з юридичними особами. Конкурентоспроможні банківські послуги формуються в результаті створення банком конкурентних переваг, які в свою чергу впливають на характер майбутніх стратегічних напрямів, вибір інструментів і способів їх реалізації. Загострення конкурентних відносин на вітчизняному банківському ринку примушує українські банки зміщувати стратегічні акценти із високодохідних на стабільно прибуткові операції. Така ситуація в значній мірі пов'язана із підвищенням ризику за операціями. Тому застосування нових видів банківських послуг матиме безпосередній вплив на рівень конкурентоспроможності самих банків та кредитоспроможності і фінансової стійкості потенційних позичальників. Виходячи з цього констатуємо актуальність проведених досліджень.

Питання удосконалення взаємовідносин банківських установ з юридичними особами досліджувало велике коло науковців і практиків. Зокрема при написанні роботи мانی використані праці Адаменко М. В., Волкова Г. І., Дашкевич В. М., Артимонова І. В. Вінниченко О. В., Гудзь А. В., Волкова В. В., Власенко О. С., Ганзюк С.М., Шаровський М.Ю. Захаркіна Л. С., Новіков В. М., Грибініченко Р. А., Кузнецова Л.В., Лункіна Т. І., Бурковська А. В., Гуліч К. О. Степаненко С. В., Циганюк Д. Л., Рудняк А. Д., Чуб О. О., Шило Ж. С., Щегельська А. О., Фоменко В. К., Ashraf Sumaira, Elisabete G. S. Félix, Zélia Serrasqueiro., Bărbuță-Mișu N., Madaleno M., Kaczmarek J., Alonso S. L. N., Sokołowski A., Fijorek K., Denkowska S. Проте окремі питання удосконалення взаємовідносин юридичних осіб з банківськими установами потребують подальших досліджень.

Метою дослідження є дослідження теоретичних основ та обґрунтування практичних напрямків удосконалення взаємовідносин банківської установи з юридичними особами.

Відповідно до поставленої мети були вирішені такі **завдання**:

- розглянуто теоретико-методичні засади удосконалення взаємовідносин банківської установи з юридичними особами;
- оцінено ефективність взаємовідносин АКБ «Індустріалбанк» з юридичними особами;
- дано фінансово-економічну характеристику банківської установи;
- проаналізовано фінансового становища банківської установи;
- розглянуто організаційно-економічні аспекти взаємовідносин АКБ «Індустріалбанк» з юридичними особами та оцінка їх ефективності
- досліджено напрямки удосконалення взаємовідносин АКБ «Індустріалбанк» з юридичними особами
- розглянуто самоінкасацію як новий інструмент на ринку регіональних банківських послуг;
- обґрунтовано розвиток комерційного іпотечного кредитування АКБ «Індустріалбанк»;
- окреслено інструментарій контролю і мінімізації кредитного ризику банку;
- зроблено висновки.

Об'єктом дослідження є процес удосконалення взаємовідносин банківської установи з юридичними особами.

Предметом дослідження є теоретичні засади та практичні рекомендації щодо фінансового удосконалення взаємовідносин банківської установи з юридичними особами.

Елементами наукової новизни одержаних результатів роботи є розробка і обґрунтування пропозицій щодо удосконалення взаємовідносин банківської установи з юридичними особами і полягають в обґрунтування розвитку іпотечного кредитування під заставу підприємств як цілісного майнового комплексу та впровадження самоінкасації регіональними відділеннями банківської установи.

Практичне значення одержаних результатів визначається обґрунтованими пропозиціями щодо удосконалення взаємовідносин банківської установи з юридичними особами, сутність яких зводиться до обґрунтування розвитку іпотечного кредитування під заставу підприємств як цілісного майнового комплексу та впровадження самоінкасації регіональними відділеннями банківської установи.

При написанні кваліфікаційної роботи використовувались такі **методи дослідження**: спостереження, порівняння, розрахунок, вимірювання, експеримент, узагальнення, абстрагування, формалізація, аналіз і синтез, індукція і дедукція, аналогія, ранжирування тощо.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Положення кваліфікаційної роботи знайшли відображення у матеріалах конференцій: Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення (15-16 листопада 2022 року); Наука, освіта, технології і суспільство (Житомир, 12 листопада 2022 р.).

Публікації. За матеріалами кваліфікаційної роботи опубліковано 2 тези наукових конференцій.

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 45 найменувань, 4 додатків. Основний текст викладений на 77 сторінках комп'ютерного тексту, робота містить 19 таблиць, 110 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ З ЮРИДИЧНИМИ ОСОБАМИ

Ефективний розвиток фінансової системи України передбачає стабільне функціонування її банківської системи, в тому числі ефективне правове регулювання. Зараз ринок банківських послуг переживає трансформаційний період спочатку спровокований пандемією, а потім і воєнним вторгненням росії на територію України. Складні макроекономічні умови та кризові явища вимагають від банківських установ великих зусиль для зберігання існуючої клієнтської бази та залучення нових клієнтів [13].

Комерційні банки відносяться до групи неконституційних фінансових посередників і на відміну від конституційних, мають змогу залучати депозитні ресурси та надавати позики, при цьому клієнти мають можливість за попереднім повідомленням або на вимогу отримати кошти з депозитних рахунків [32]. Зазначимо, що об'єктами операцій комерційних банків при цьому можуть виступати грошові кошти, валютні цінності, цінні папери, тобто все, що включається до категорії фінансові інструменти, а також інформація, яка у практиці банківської діяльності становить банківську таємницю [40].

Виходячи з цього, банківську діяльність можна представити як процес управління зобов'язаннями, в результаті якого банк створює активи. Таким чином, управління банківською діяльністю - це процес управління активами комерційного банку, що фінансується за рахунок акумулювання тимчасово вільних коштів за допомогою різних депозитних продуктів. Також в рамках здійснення посередницької діяльності банки надають низку розрахунково-платіжних послуг своїм клієнтам [6, 42].

Частіш за все в банківській практиці розрізняють дві великі групи послуг, що надаються комерційними банками - традиційні, до яких відносяться

депозитно-кредитні послуги, розрахунково-касові операції та інші, а також нетрадиційні [8]. Розглянемо більш докладно операції, а також зробимо акцент на послугах, що надаються комерційними банками саме юридичним особам.

Загальна схема управління фінансовими ризиками комерційного банку представлена на рисунку 1.1.

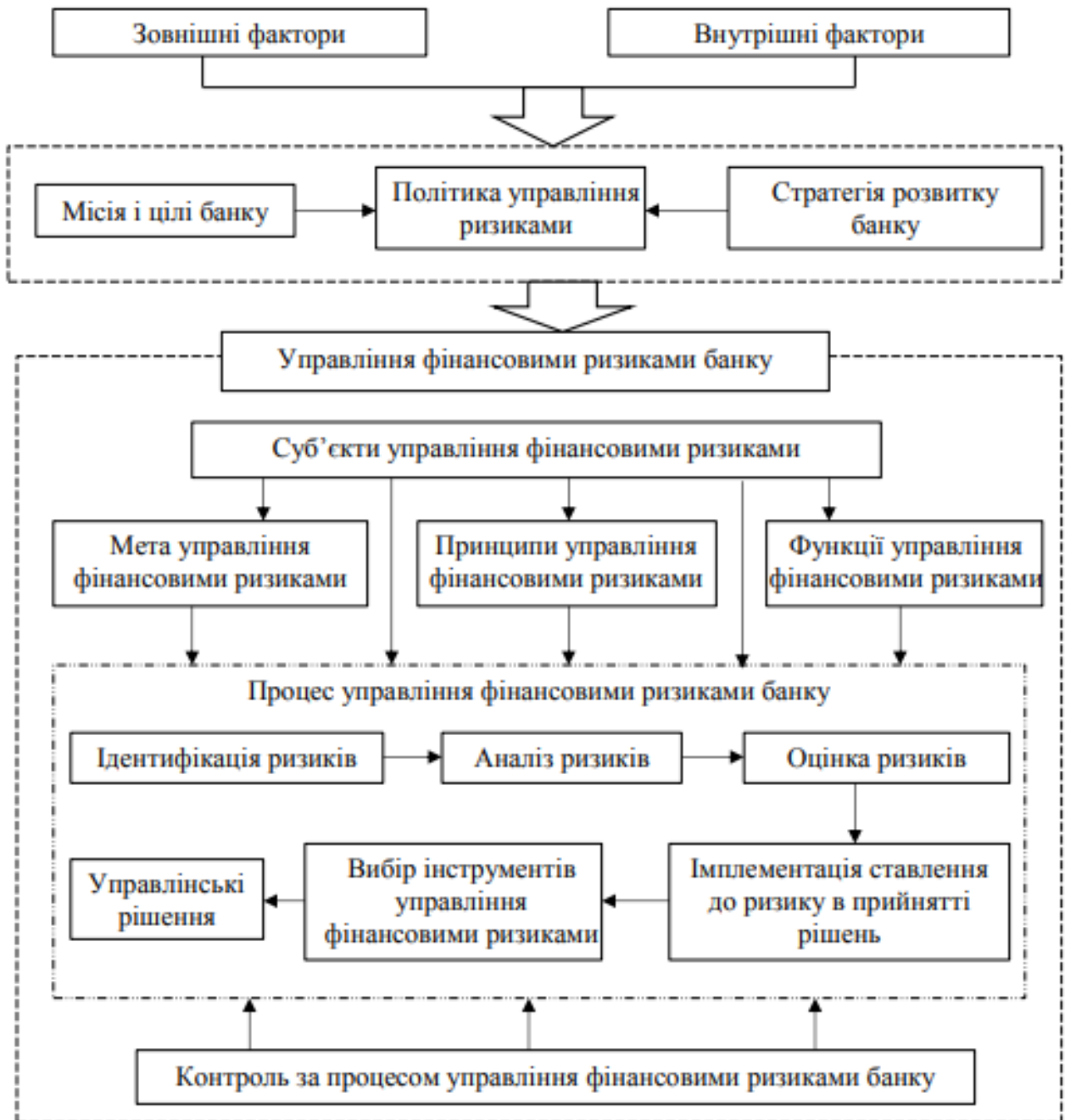

Рисунок 1.1 – Система управління фінансовими ризиками банку

Джерело: узагальнено автором на основі [11, 15, 18, 34]

Найбільш впливовими з фінансових ризиків є відсотковий ризик, ризик незбалансованості попиту та пропозиції на кредитні ресурси, а також валютний ризик. В групі кредитних ризиків можна виділити ризики, що пов'язані з фінансовим станом позичальника, із забезпеченням кредиту, ризик щодо застави, а також можна виокремити ризики пов'язані з гарантами, страховика та форс-мажорними обставинами [15].

Вагомим ризиком для банку є ризик неповернення позики, з метою його запобігання або мінімізації банки використовують різні методи та прийому. Одним з дієвих інструментів при цьому вважається оцінка кредитоспроможності [18]. Отже, традиційні операції комерційного банку прийнято поділяти на активні та пасивні. Узагальнену характеристику активних і пасивних операцій комерційних банків представлено нижче (таблиця 1.1).

Як бачимо, активні операції комерційний банк здійснює у межах наявних ресурсів. При цьому кредитні операції є основним видом активних операцій банку та забезпечують вагому частину доходів. Однак слід враховувати, що саме цим операціям притаманний найбільший вплив різних видів ризику. Саме тому стільки уваги приділяється питанням ризик-менеджменту [36].

За рахунок надання разом банківськими послугами додаткових фінансових послуг комерційний банк має змогу знизити загальну вартість пакету послуг. Також це дає змогу отримати додаткові конкурентні переваги, залучити додаткових клієнтів, зекономити час, а відтак збільшити прибуток від надання пакету послуг. Крім того, маючи високий ступінь довіри, банки з можуть бути використані як місце для торгівлі іншими фінансовими інструментами, таким чином перетворюючись на ринкового посередника, при цьому залишаючись фінансовим посередником [31].

Зараз до нетрадиційних послуг банківських установ прийнято відносити інтернет-банкінг, базкарткові розрахунки, підтримку своїх клієнтів та функціонування в режимі 24/7, факторинг, форфейтинг, лізинг, а також торговий еквайринг, кеш-менеджмент. Останній як правило включає декілька можливостей, зокрема розрахунково-касове обслуговування, інформаційні

сервіси, управління банківськими рахунками та відсотковими ставками, електронний банкінг тощо [1].

Таблиця 1.1 – Активні й пасивні операції комерційного банку

Показник	Активні операції	Пасивні операції	
Грошові кошти	– акумулювання коштів на кореспондентському рахунку в НБУ, – акумулювання коштів у касі, – розміщення коштів на кореспондентських рахунках в інших банках (рахунки НОСТРО), – розміщення коштів у депозити в інших банках	– формування статутного капіталу, – формування резервного фонду, – формування страхових фондів, – формування фондів економічного стимулювання, – формування інших фондів спеціального призначення, – формування і розподіл прибутку	Власні ресурси
Кредитний портфель	– надання кредитів юридичним особам у національній та іноземній валюті (у тому числі прострочені та пролонговані), – надання кредитів у національній валюті фізичним особам (у тому числі прострочені та пролонговані), – надання міжбанківських кредитів у національній та іноземній валюті (у тому числі прострочені та пролонговані)	– мобілізація коштів вкладників (юридичних та фізичних осіб) на рахунки до запитання (поточні, бюджетні), – мобілізація коштів банків-кореспондентів на кореспондентські рахунки, відкриті в даному банку (рахунки ЛОРО), – мобілізація коштів вкладників (юридичних та фізичних осіб) на строкові депозитні рахунки, – мобілізація коштів інших банків на строкові депозитні рахунки	Залучені ресурси
Цінні папери на продаж	Вкладення в державні та корпоративні цінні папери на продаж	– отримання кредитів від інших комерційних банків, – отримання кредитів у НБУ, – емісія та розміщення власних боргових цінних паперів банку	Позичені ресурси
Інвестиційний портфель	– вкладення в державні та корпоративні цінні папери на інвестиції, – вкладення в статутні фонди підприємств та організацій		
Майно та нематеріальні активи	– вкладення в основні засоби, – вкладення в товарно-матеріальні цінності вкладення в нематеріальні активи		

Джерело: за матеріалами [4, 8, 37]

Одними з привабливих клієнтів для банків є юридичні особи, саме вони формують значну частину ресурсної бази комерційного банку, приносять високі доходи, дозволяють наростити кредитний портфель та розширити інвестиційний, збільшити обсяги розрахунково-платіжних операцій, що в кінцевому підсумку забезпечує високі показники ліквідності та платоспроможності, фінансову стійкість банківських установ, їх конкурентоспроможність на ринку [8].

Виходячи з викликів останніх років, комерційні банки зосередили увагу на забезпеченні юридичних осіб електронними банківськими послугами. Для цього активно відбувається інвестування у діджитал, дистанційні банківські сервіси та максимально можливе спрощення громіздких та часозатратних операцій [24].

До форм альтернативного банківського обслуговування можна віднести: інтернет-банкінг, повідомлення про рух грошових коштів через смс та різні мережі, 24/7 консультаційна підтримка, насичення можливими операціями банкомати та пристрої банківського самообслуговування. Таке дистанційне банківське обслуговування без сумніву має багато переваг як для клієнтів, так і для самого банку [1, 18]. Також зазначимо, що дана тенденція лише набирає обертів та передумов для зниження на даний час не має.

Проте основним призначення банків, незважаючи на постійне розширення асортименту послуг, є взяття депозитів та надання кредитів. Саме цей фундаментальний підхід заявлено у вітчизняному банківському законодавстві [16]. Так, відповідно до Закону України «Про банки та банківську діяльність» комерційний банк - це кредитна операція, за якою визнається її виключне право здійснювати три основні операції [20]:

- акумулювати тимчасово вільні грошові кошти фізичних та юридичних осіб на певний термін і на умовах платності;
- ефективно розміщувати мобілізовані кошти від свого імені дотримуючись принципів платності, поверненості, терміновості та цільового призначення;
- проводити розрахунково-касове обслуговування операцій клієнтів, в тому числі відкриття та ведення різних видів банківських рахунків.

На те, наскільки диверсифікованим буде портфель банківських послуг впливає зовнішнє середовище. Нами згруповано найбільш істотні чинники впливу на розвиток банківської установи та ринок банківських послуг в цілому (рис. 1.2.).

Усі діючі чинники взаємопов'язані та діють іноді по-різному на стан і тенденції розвитку ринку банківських продуктів.

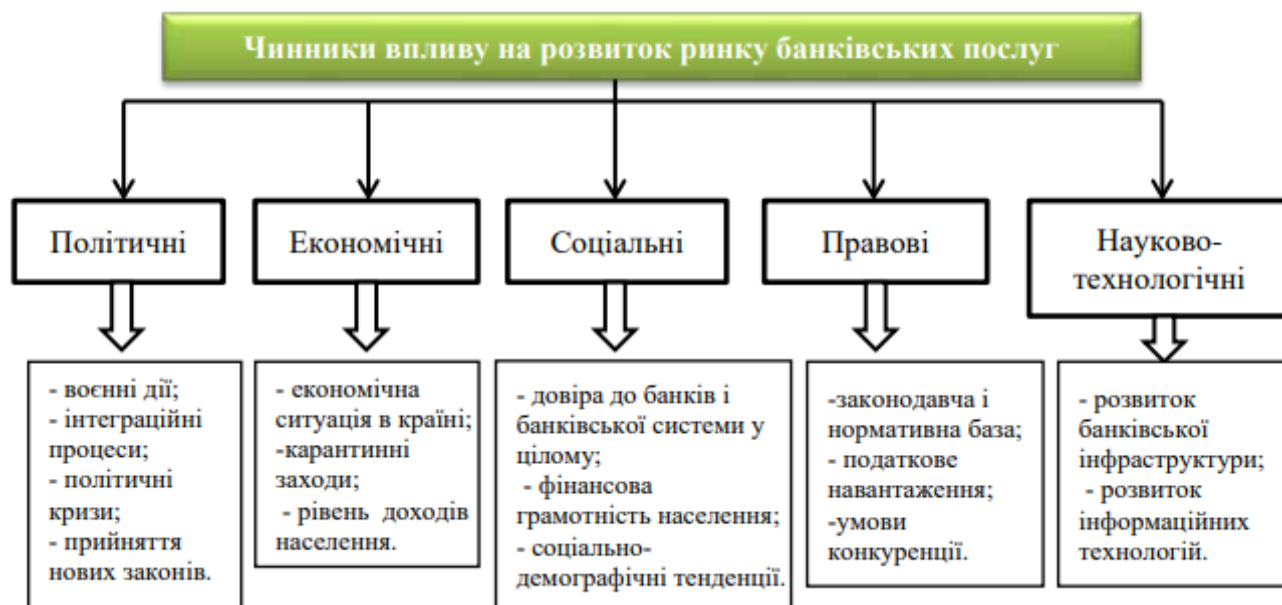

Рисунок 1.2 - Зовнішні чинники впливу на ринок банківських послуг в Україні

Джерело: згруповано автором на основі [15, 27, 36]

Як з'ясувалось вище, депозитні та кредитні операції банку складають основу його традиційних операцій. При цьому депозитні операції відносяться до пасивних, основна задача яких є формування ресурсної бази банківської установи. Оцінка ринку депозитних послуг може проводитись на основі аналізу коливань темпів приросту обсягів активів та їх структури.

Кредитні операції класично вважаються тим видом операцій, що забезпечують отримання комерційним банком прибутку. При цьому їм притаманні різні види ризиків. У взаємодії з юридичними особами цей вид послуг є досить популярним, а тому більш ґрунтовно зупинимось на цьому аспекті [27].

Відмітимо, що журнал Forbes у серпні 2021 року серед 73 українських банків визначив 15 найкомфортніших банків. Перше місце у даному рейтингу зайняв АТ КБ «Приватбанк», який отримав 74 б. з максимально можливих 100. АТ «Ощадбанк» отримав 65 б., а ПАТ «Перший український міжнародний банк» - 60 б [26]. Показовим є те, що одним із найважливіших індикаторів оцінювання, що характеризує рівень комфортності комерційного банку став показник обсягів та якості кредитування. Відтак, це саме ті показники, які вимагають додаткової уваги в процесі управління активними операціями банку.

Для юридичних осіб залучення банківського позикового капіталу, ефективне його використання дає змогу отримати певні переваги. зокрема – забезпечити перспективи розвитку власного бізнесу, підвищити конкурентоспроможність та фінансову стабільність підприємства [9].

Відмічаємо, що у вітчизняній науковій літературі не прийнято виділяти окремо термін кредитування промислових підприємств, хоча певні відмінності та особливості на практиці існують. Натомість у зарубіжній літературі часто фігурують такі поняття як кредитування промисловості та комерційне кредитування. При цьому комерційні банки надають кредитні послуги з короткострокового кредитування, частіш за все для покриття витрат поточного характеру, забезпечення поповнення оборотного капіталу. Промислові ж банки спеціалізуються на кредитуванні на довгостроковий термін - 15-20 років - із спрямуванням на фінансування капітальних витрат [45]. Такий поділ відображено і у будові банківської системи багатьох країн.

Що стосується української банківської системи, то явного поділу немає, проте є банки, що спеціалізуються на роботі з підприємствами різної галузевої приналежності [36]. Тому визначення економічної сутності кредитування промислових підприємств комерційними банками є важливим етапом дослідження (рис. 1.3).

В процесі кредитування промислових підприємств банківськими установами мають додержуватись принципи платності, строковості, поверненості, цільового використання та забезпеченості.

Визначення економічної сутності такого виду кредитування є позитивним моментом, оскільки дозволяє узагальнити мету кредитування промислових підприємств як цілі, що пов'язані із ведення господарської діяльності. Також доцільно виокремити специфічні принципи цього виду кредитування.

Рисунок 1.3 - Структурно-логічна схема визначення економічної сутності банківського кредитування промислових підприємств

Джерело: узагальнено автором на основі [15, 13]

В процесі кредитування промислових підприємств банківськими установами мають додержуватись принципи платності, строковості, поверненості, цільового використання та забезпеченості [27].

Одним із різновидів кредитування промислових підприємств є іпотечне кредитування. Загальна схема організаційно-економічного механізму іпотечного кредитування промислових підприємств, представлена на рис. 1.4., передбачає певні взаємовідносини між суб'єктами та об'єктами іпотечних кредитних відносин [10, 12].

Об'єкти іпотечного кредитування тісно взаємопов'язані із суб'єктами іпотечних відносин. Використовуючи об'єкти іпотечного кредитування як предмет застави, суб'єкти іпотечного кредитування вступають в іпотечні відносини, які включають ряд етапів, від моменту подання заявки на отримання іпотечного кредиту до ухвалення рішення по кредиту банківською установою [34]. До кредитних відносин належать не лише відносини між кредитором та позичальником, а й економічні відносини щодо оцінки об'єкта іпотеки та його

страхування, оскільки вони також впливають на ефективність іпотечного кредитування. При цьому учасниками іпотечних кредитних відносин виступають інші учасники ринку іпотечного кредитування: установи нотаріальних та юридичних послуг, посередники на ринку нерухомості, органи державної реєстрації прав на нерухоме майно [10].

Рисунок 1.4 – Загальна схема організаційно-економічного механізму іпотечного кредитування

Джерело: узагальнено автором на основі [2, 10, 12]

Структуру заставного механізму у взаємовідносинах банку і позичальника представлено на рис.1.5.

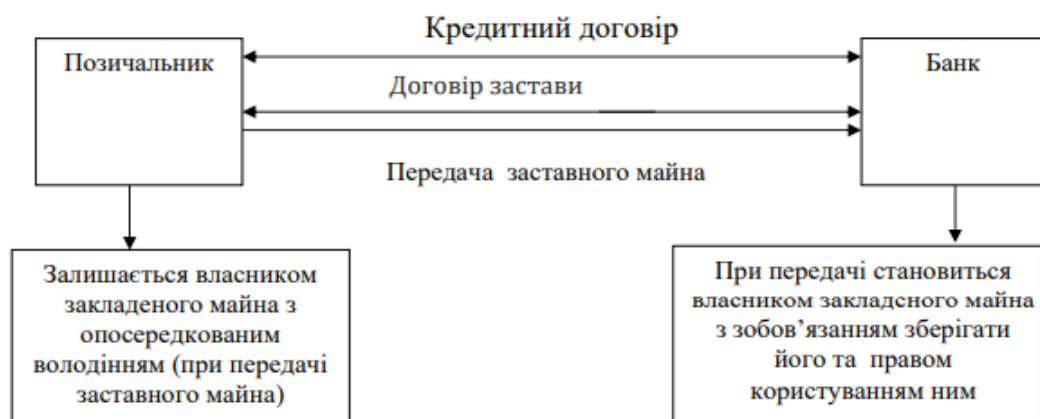

Рисунок 1.5 – Структура заставного механізму у взаємовідносинах банку і позичальника

Джерело: узагальнено автором на основі [10, 12]

Майно позичальника, як предмет застави, має відповідність двом критеріям: прийнятності і достатності. Підсумовуючи зазначимо, що банківський сектор являє собою активатор реальної економіки країни, визначає її потенціал та структурну спрямованість розвитку. Фінансуючи реальний сектор економіки, надається змога пришвидшенню відтворювальних процесів виробництва та нарощення послуг суб'єктами господарювання за сферами свого функціонування, що становить фундаментальну передумову зростання національної економіки.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВЗАЄМОВІДНОСИН АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК» З ЮРИДИЧНИМИ ОСОБАМИ

2.1 Фінансово-економічна характеристика банківської установи

Публічне акціонерне товариство акціонерний комерційний банк «ІНДУСТРІАЛБАНК» було створено у формі акціонерного товариства після реструктуризації банку «Співдружність» і зареєстровано Національним банком України 16 жовтня 1991 року. На шляху свого становлення відбулось об'єднання з такими банківськими установами як АКБ «МТ-Банк» та АБ «Експрес Банк». На сьогоднішній день АКБ «Індустріалбанк» здійснює банківську діяльність на основі відповідної ліцензії Національного Банку України № 126 від 12 жовтня 2011 року. АКБ «Індустріалбанк» також має ліцензії на здійснення професійної діяльності на ринках капіталу з торгівлі фінансовими інструментами, що видається Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку. Крім того банківська установа має право займатись депозитарною діяльністю, діяльністю із зберігання активів інститутів спільного інвестування, діяльністю із зберігання активів пенсійних фондів тощо. Головний офіс банку розташований у місті Київ. АКБ «Індустріалбанк» станом на кінець 2021 року має 38 операційних відділень, з яких три розташовано у Сумській області (м. Суми, м. Ромни та М. Конотоп). Звичайно, що АКБ «Індустріалбанк» є членом Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, але потрібно пам'ятати, що в період дії воєнного стану держава відшкодовує банківські вклади у повному розмірі у разі банкрутства банку та відкликання банківської ліцензії. Станом на кінець 2031 року банківська установа забезпечувала роботою 529 осіб на території всієї України. Тепер перейдемо до аналізу основних показників діяльності ПАТ АКБ «Індустріалбанк» в таблицях та зробимо висновки по отриманим результатам. У таблиці 2.1 відображено складу та структури активів банку за 2019-2021 роки

Таблиця 2.1 – Динаміка складу та структури активів ПАТ АКБ «Індустріалбанк» за 2019-2021 роки

Показник	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Відхилення 2020 р. від 2019 р.		Відхилення 2021 р. від 2020 р.	
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	абс. тис. грн	відносне %	абс. тис. грн	відносне %
1. Грошові кошти та їх еквіваленти	588525	14,96	590876	13,72	697577	12,03	2351	0,40	106701	18,06
2. Похідні фінансові активи	0	0,00	9142	0,21	2170	0,04	9142	-	-6972	-76,26
3. Кредити та заборгованість клієнтів	1881911	47,83	1839549	42,70	1769920	30,52	-42362	-2,25	-69629	-3,79
4. Нематеріальні активи за винятком гудвілу	34014	0,86	39151	0,91	38766	0,67	5137	15,10	-385	-0,98
5. Інвестиції в цінні папери	1124162	28,57	1375059	31,92	2904108	50,08	250897	22,32	1529049	111,20
6. Поточні податковий актив	21846	0,56	26490	0,61	19508	0,34	4644	21,26	-6982	-26,36
7. Відстрочений податковий актив	2741	0,07	2103	0,05	2051	0,04	-638	-23,28	-52	-2,47
8. Основні засоби та матеріальні активи	113887	2,89	215093	4,99	209147	3,61	101206	88,87	-5946	-2,76
9. Інші фінансові активи	65599	1,67	63758	1,48	36199	0,62	-1841	-2,81	-27559	-43,22
10. Інвестиційна нерухомість	75867	1,93	103366	2,40	69558	1,20	27499	36,25	-33808	-32,71
11. Необоротні активи, утримувані для продажу	0	0,00	0	0,00	8713	0,15	0	-	8713	-
12. Усього активів	3934299	100,00	4307906	100,00	5799065	100,00	373607	9,50	1491159	34,61

Джерело: за даними звіту про фінансовий стан за 2019-2021 роки

За результатами проведених розрахунків у таблиці 2.1 можна зробити висновок, що у 2020 році відбулося значне збільшення активів – на 373607 тис. грн. Це відбулося в результаті збільшення інвестицій в цінні папери на 250897 тис. грн. і основних засобів та матеріальних активів на 101206 тис. грн.

Також відбулося збільшення наступних показників – грошових коштів на 2351 тис. грн., похідних фінансових активів на 9142 тис. грн., нематеріальних активів на 5137 тис. грн., поточних податкових активів на 21,26% та інвестиційної нерухомості на 36,25%.

Зменшення відбулося в кредитах та заборгованості клієнтів на 42362 тис. грн. або на 2,25%, відстрочених податкових активів на 23,28% та інших фінансових активів на 2,81%.

Якщо розглядати по відношенню до 2021 року, у якому спостерігається збільшення активів по відношенню до 2020 року на 1491159 тис. грн. або на 34,61%. Зміни відбулися наступним чином:

- грошові кошти та їх еквіваленти як і в 2020 році збільшились на 18,06% або на 106701 тис. грн., але їхня частка зменшилась в активах з 13,72% до 12,03%;

- похідні фінансові активи зменшились на 6972 тис. грн. і становить 2170 тис. грн.;

- відбулося зменшення кредитів та заборгованостей клієнтів на 69629 тис. грн., що зменшило їхню частку в активах на 12,18% до 30,52%;

- як і в попередньому році відбулося збільшення інвестицій в цінні папери на 1529049 тис. грн. і вони складають 50,08% всіх активів. Тобто можемо констатувати, що банківська установа поступово змінює акцент проведення активних операцій на купівлю-продаж ОВДП;

- відбулося зростання необоротних активів, утриманих для продажу;

- відбулося зменшення поточних податкових активів на 6982 тис. грн., основних засобів на 2,76%, інших фінансових активів на 43,22% та інвестиційної нерухомості на 32,71% або на 33808 тис. грн. Тепер перейдемо до дослідження динаміки складу та структури пасивів ПАТ АКБ «Індустріалбанк» в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 - Динаміка складу та структури пасивів ПАТ АКБ «Індустріалбанк» за 2019-2021 роки

Показник	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Відхилення 2020 р. від 2019 р.		Відхилення 2021 р. від 2020 р.	
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн..	питома вага, %	абсолютн е тис. грн	відносне %	абсолютн е тис. грн	відносне %
А	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Кошти банків	49519	1,26	495548	11,50	1959647	33,79	446029	900,72	1464099	295,45
2. Кошти клієнтів	2549155	64,79	2489638	57,79	2502991	43,16	-59517	-2,33	13353	0,54
3. Інші залучені кошти	958	0,02	593	0,01	267	0,00	-365	-38,10	-326	-54,97
4. Резерви за зобов'язаннями	0	0,00	31	0,00	1075	0,02	31	-	1044	3367,74
5. Інші фінансові зобов'язання	26346	0,67	28174	0,65	33303	0,57	1828	6,94	5129	18,20
6. Інші зобов'язання	45479	1,16	28959	0,67	30910	0,53	-16520	-36,32	1951	6,74
7. Усього зобов'язань	2671457	67,90	3042943	70,64	4528193	78,08	371486	13,91	1485250	48,81
8. Статутний капітал	856566	21,77	856566	19,88	856566	14,77	0	0,00	0	0,00
9. Нерозподілений прибуток	138947	3,53	141068	3,27	146763	2,53	2121	1,53	5695	4,04
10. Резервні та інші фонди банку	259307	6,59	259307	6,02	259521	4,48	0	0,00	214	0,08
11. Усього власного капіталу	1262842	32,10	1264963	29,36	1270872	21,92	2121	0,17	5909	0,47
12. Усього пасивів	3934299	100,00	4307906	100,00	5799065	100,00	373607	9,50	1491159	34,61

Джерело: за даними звіту про фінансовий стан за 2019-2021 роки

З дослідження пасивів ПАТ АКБ «Індустріалбанк» за 2019-2021 роки в таблиці 2.2 видно, що у 2020 році відбулося збільшення власного капіталу та збільшення зобов'язань. У зобов'язаннях відбулося значне збільшення коштів банків – на 900,72% або на 446029 тис. грн. Відбулося зменшення коштів клієнтів на 2,33% до 2489638 тис. грн., інших зобов'язань на 16520 тис. грн. та інших залучених коштів на 365 тис. грн. У банку збільшився нерозподілений прибуток на 2121 тис. грн. і його частка становить 3,27% всіх пасивів. Найбільшу частку складають кошти клієнтів – 57,79%.

У звітному 2021 році спостерігається збільшення власного капіталу на 5909 тис. грн. та збільшення зобов'язань на 1485250 тис. грн. в результаті чого частка останніх збільшилась з 70,64% до 78,08%. У зобов'язаннях найбільше збільшення відбулося в коштах банків на 295,45 % або на 1464099 тис. грн. і їх частка в пасивах збільшилась з 11,50% 2020 року до 33,79% в 2021 році. Також відбувається збільшення коштів клієнтів на 0,54%. Нерозподілений прибуток збільшився ще на 5695 тис. грн. або на 4,04%.

І нарешті у таблиці 2.3 проведемо дослідження динаміки фінансових результатів діяльності ПАТ АКБ «Індустріалбанк».

Слід констатувати, що за 2020 рік чистий прибуток зменшився на 26 тис. грн. або на 1,21%, відбулося зменшення чистого процентного доходу на 75028 тис. грн. або на 22,44%. На зменшення чистих прибутків вплинуло зменшення чистого комісійного доходу на 31937 тис. грн. або на 31,9%. Також негативно вплинуло зменшення результатів від торгівлі іноземною валютою на 29410 тис. грн. та збільшення збитків, які виникають під час первісного визнання фінансових зобов'язань за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова на 64196 тис. грн. або на 484,46%. Позитивним є зменшення адміністративних та інших операційних витрат на 25705 тис. грн. або на 6,07%. Відбулося значне збільшення доходів від переоцінки іноземної валюти на 109186 тис. грн. Розглядаючи 2021 рік спостерігається зворотна ситуація на відміну від 2020 року. Чистий прибуток збільшився на 3788 тис. грн. або на 178,6%. По відношенню до 2020 року.

Таблиця 2.3 – Динаміка фінансових результатів діяльності ПАТ АКБ «Індустріалбанк» за 2019-2021 роки, тис. грн.

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення 2020 р. від 2019 р.		Відхилення 2021 р. від 2020 р.	
				абсолютне тис. грн	відносне %	абсолютне тис. грн	відносне %
A	1	2	3	4	5	6	7
1. Чистий процентний дохід	334416	259388	276106	-75028	-22,44	16718	6,45
1.1. Процентні доходи	523361	371471	420629	-151890	-29,02	49158	13,23
1.2. Процентні витрати	188945	112083	144523	-76862	-40,68	32440	28,94
2. Чистий комісійний дохід	100131	68194	57065	-31937	-31,90	-11129	-16,32
2.1. Комісійні доходи	136302	108762	91017	-27540	-20,21	-17745	-16,32
2.2. Комісійні витрати	36171	40568	33952	4397	12,16	-6616	-16,31
3. Результат від торгівлі іноземною валютою	38593	9183	42485	-29410	-76,21	33302	362,65
4. Збиток/(прибуток), який виникає під час первісного визнання фінансових зобов'язань за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова	-13251	-77447	-15147	-64196	484,46	62300	-80,44
5. Результат від переоцінки іноземної валюти	-51103	58083	-8519	109186	-213,66	-66602	-114,67
6. Резерв під заборгованість за кредитами	-11555	-25947	-21207	-14392	124,55	4740	-18,27
7. Інші операційні доходи	14251	16939	21425	2688	18,86	4486	26,48
8. Адміністративні та інші операційні витрати	423418	397713	373789	-25705	-6,07	-23924	-6,02
9. Прибуток до оподаткування	6056	3968	11443	-2088	-34,48	7475	188,38
10. Витрати на податок на прибуток	3909	1847	5534	-2062	-52,75	3687	199,62
11. Чистий прибуток/збиток	2147	2121	5909	-26	-1,21	3788	178,60

Джерело: за даними звіту про прибутки і збитки за 2019-2021 роки

Позитивним є збільшення чистого процентного доходу на 16718 тис. грн., що призвело до отримання більше чистих прибутків. У 2021 році чистий комісійний дохід зменшився на 16,32% до 57065 тис. грн. Збільшення чистого прибутку відбулося в результаті зростання доходів від торгівлі іноземною валютою на 362,65% або на 33302 тис. грн.

На зміни чистого прибутку вплинули наступні зміни:

- відбулося значне зменшення збитків, які виникають під час первісного визнання фінансових зобов'язань за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова – на 80,44%;

- в 2021 році зменшився дохід від переоцінки іноземної валюти на 114,67% або на 66602 тис. грн.;

- відбулося збільшення інших операційних доходів на 4486 тис. грн.;

- зменшились адміністративні та інші операційні витрати на 23924 тис. грн. або на 6,02%.

Таким чином відмічаємо позитивну зміну ключових показників діяльності банківської установи у 2019-2021 роках. Надалі розглянемо основні банківські послуги, що пропонуються для юридичних осіб та оцінено їх ефективність.

2.2 Організаційно-економічні аспекти взаємовідносин АКБ «Індустріалбанк» з юридичними особами та оцінка їх ефективності

АКБ «Індустріалбанк» має великий досвід співпраці як з фізичними так і юридичними особами. Що стосується юридичних осіб, то банківські послуги систематизовано за трьома напрямками відповідно до матеріалів, розміщених на офіційному сайті банківської установи:

1. Малий бізнес.
2. Корпоративні клієнти.
3. Фінансові інститути.

У рамках кожного напрямку пропонуються як стандартні банківські послуги так і унікальні, характерні для кожного виду бізнесу.

Так, фінансові інститутам пропонуються:

1. Операції на міжбанківському ринку, що включають конверсійні операції, ресурсні операції на ринку, підкріплення готівкою та прийом зношених банкнот. Крім того даний тип операцій включає операції з банківськими металами, а саме послуги із забезпечення зливками банківських металів та послуги з купівлі-продажу зливків банківських металів.

2. Інкасація та перевезення грошових цінностей. У рамках даної послуги АКБ «Індустріалбанк» пропонує:

- послуги з доставки заробітної плати до кас суб'єктів господарювання та державних установ;
- інкасація терміналів самообслуговування;
- регіональні перевезення грошових цінностей по Україні;
- інкасація виручки торгових підприємств;
- підкріплення готівковими коштами клієнтів банківських установ.

Крім того послуги з інкасації пропонуються і для банківських установ та їх регіональних відділень.

3. Встановлення кореспондентських відносин. На сьогоднішній день АКБ «Індустріалбанк» має кореспондентські відносини з банками з Австрії та Китайської Народної Республіки. Крім того АКБ «Індустріалбанк» має кореспондентські відносини з низкою українських банків, таких як АТ «Ощадбанк», АТ «СітіБанк», АБ «Укргазбанк» та інших.

4. Окремо послуги пропонуються для страхового бізнесу та клієнтів страхових компаній. Серед основних – розрахунково-касове обслуговування, зарплатні проекти та найголовніше – розміщення резервів страхових компаній на депозитному рахунку банківської установи.

Виходячи з обраної теми дослідження пропонуємо більш детально розглянути послуги, які надаються корпоративним клієнтам та малому бізнесу. Що стосується корпоративних клієнтів, то до основних послуг відносять:

1. Управління грошовими коштами корпоративних клієнтів. Одна з основних послуг банківської установи та найбільш витребувана на ринку і включає:

- реалізацію зарплатних проектів для суб'єктів господарювання усіх форм власності, у тому числі бюджетних організацій з оптимізацією супутніх витрат та надання персональних менеджерів за кожним проектом;

- розміщення тимчасово вільних коштів на депозитному рахунку банківської установи з отриманням максимальної доходності. Інформацію про умови депозитних внесків ми наведемо нижче;

- емісія корпоративних платіжних карток платіжних систем Visa International та MasterCard. Картки можуть бути як дебетовими так і кредитовим з різним ступенем привілей;

- послуги з розрахунково-касового обслуговування корпоративних клієнтів. Банківською установою пропонується декілька корпоративних програм обслуговування, які орієнтовані як на сферу діяльності (комунальні підприємства, залізничний транспорт, експортна діяльність) так і на розмір обороту за рахунками.

2. Послуги з фінансування бізнесу, що забезпечують основну частку клієнтів та доходність. Також діють різні програми кредитування, як для підтримки підприємства аграрного бізнесу (агро-перспектива та агро-тека) так і інших галузей економіки. Основні програми кредитування та умови за ними, що пропонуються Роменським відділенням АКБ «Індустріалбанк» ми розберемо нижче. Варто також відмітити, що пропонуються і програми з овердрафту, кредитних ліній та факторингу за найкращими умовами в регіоні.

3. Документарні операції, що включають:

- документарні акредитиви (револьверний акредитив, акредитив з відстроченою платежу, акредитив з червоним застереженням, покритий (непокритий) акредитив тощо);

- надання банківських гарантій (гарантія оплати, гарантія оферти, гарантія за авансовими платежами тощо);

- документарне інкасо, у тому числі інкасо з акцептом.

4. Інші специфічні послуги для бізнесу, що включають:

- операції з цінними паперами та депозитарні послуги, що включають обслуговування рахунків у цінних паперах, обслуговування обігу цінних паперів, облік прав на цінні папери, отримання дивідендних та купних виплат за цінними паперами, консультативне та інформаційне обслуговування клієнтів з усіх питань, що стосується емісії і обігу цінних паперів. Проте слід відмітити, що такі послуги доступні не по всій території України, а лише у центральному департаменті депозитарної діяльності, хоча процес купівлі державних цінних паперів децентралізовано.

- розвиток системи дистанційного банківського обслуговування на базі Індустріал24_Бізнес, яка має як мобільну так і десктопову версію. Система дистанційного банківського обслуговування дозволяє корпоративним клієнтам виконувати поточні платежі, переглядати стан будь-якого рахунку у режимі онлайн, здійснювати валютно-обмінні операції, отримувати виписки з банківських рахунків, отримувати консультаційні послуги на гарячій лінії банку, отримувати щоденні курси валют тощо.

- надання індивідуальних сейфів для зберігання цінностей. Депозитарні послуги дозволяють зберігати коштовності, цінні папери і готівку з можливістю оформлення довіреностей на будь-яку особу. Мінімальний термін оренди може бути один день, а доступ з 9 ранку. Слід відмітити, що депозитарні послуги доступні як у Сумському відділенні АКБ «Індустріалбанк», так і у Роменському та Конотопському.

- розвиток еквайрингу, що передбачає розрахунок з підприємствами торгівлі з використанням банківських карток. Еквайринг від АКБ «Індустріалбанк» дозволяє збільшувати обсяги реалізації продукції та забезпечує конкурентоспроможність підприємства, виключає ризик прийняття фальшивих купюр і шахрайства та надає вигідні умови розрахунково-касового обслуговування.

І нарешті суб'єктам малого бізнесу пропонуються наступні послуги:

1. Здійснення розрахунків – зарплатні проекти, платіжні картки, а також пакетне розрахунково-касове обслуговування з відкриттям розрахункового рахунку чи без відкриття розрахункового рахунку.

2. Послуги з примноження капіталу малого бізнесу, що передбачають відкриття депозитних рахунків з відповідним розміщенням коштів на термін від двох до 365 днів з мінімальною сумою вкладу у 1000 гривень та можливістю дострокового припинення відповідно до умов Національного Банку України. Варіативність депозитних внесків для суб'єктів малого бізнесу незначна порівняно з корпоративними клієнтами, проте дає можливість примножувати кошти на розрахунковому рахунку.

3. Фінансово-кредитна підтримка підприємств малого бізнесу передбачає надання овердрафту для фізичних осіб-підприємців у розмірі до 30% середньомісячних надходжень на розрахунковий рахунок, але не більше 500 тис. гривень терміном на 12 місяців. Інших кредитних продуктів для малого бізнесу не пропонується.

4. Система дистанційного обслуговування з використанням Індустріал24_Бізнес, що дозволяє отримувати всі переваги від дистанційного керування рахунками як і для корпоративних клієнтів.

Таким чином, ми описали всі банківські послуги, що пропонуються банківською установою. Що стосується Роменського відділення, то головними клієнтами серед юридичних осіб є представники малого бізнесу, аграрного сектору, бюджетні установи та підприємства залізничного транспорту. На окремих проектах та програмах обслуговування, що користуються найбільшим попитом, хотілось зупинитись більш детально.

Відмічаємо, що загальний кредитний портфель банківської установи зменшився з 2,4 млрд. грн до 1,96 млрд. грн. Відбувається зменшення кредитування як фізичних так і юридичних осіб. Якщо по фізичних особах суми наданих позик зменшились майже у двічі, то по юридичних особах скоротились на 20%. У структурі кредитного портфеля фізичні особи станом на кінець 2021 року займають 4,4%, і цей відсоток з кожним роком зменшується.

Таблиця 2.4 – Динаміка кредитів клієнтам АКБ «Індустріалбанк» за 2018-2021 роки, тис. грн

Показники	Роки				Відхилення 2021/2018, +/-
	2021	2020	2019	2018	
Кредити юридичним особам	1 882 012	2 037 126	1 987 278	2 321 293	-439 281
Споживчі кредити	49 643	53 958	83 833	94 949	-45 306
Іпотечне житлове кредитування	34 729	27 683	50 228	58 218	-23 489
Усього кредити клієнтам	1 966 384	2 118 767	2 121 339	2 474 460	-508 076
Резерв під очікувані кредитні збитки	(196 464)	(279 218)	(239 428)	(283 778)	87 314
Кредити клієнтам	1 769 920	1 839 549	1 881 911	2 190 682	-420 762

Джерело: систематизовано за даними окремої фінансової звітності банку за 2018-2021 роки

Відмічаємо щорічне зменшення суми наданих кредитів клієнтам банківської установи. Проте резерви під очікувані кредитні збитки скорочуються більш високими темпами ніж загальна сума кредитів.

У таблиці 2.5 та рисунку 2.1 надано інформацію про динаміку кредитів у розрізі клієнтів.

Таблиця 2.5 – Динаміка кредитів у розрізі клієнтів АКБ «Індустріалбанк» за 2018-2021 роки, тис. грн

Показники	Роки				Відхилення 2021/2018, +/-
	2021	2020	2019	2018	
Приватні компанії	1 882 012	2 037 126	1 987 278	2 321 293	-439 281
Фізичні особи	84 372	81 641	134 061	153 167	-68 795
Разом	1 966 384	2 118 767	2 121 339	2 474 460	-508 076

Джерело: систематизовано за даними окремої фінансової звітності банку за 2018-2021 роки

Що стосується кредитування фізичних осіб, то найчастіше банк кредитує співробітників підприємств, які обслуговуються у ньому та власників депозитних

внесків з гарною кредитною історією. Розвинуті і програми іпотечного кредитування.

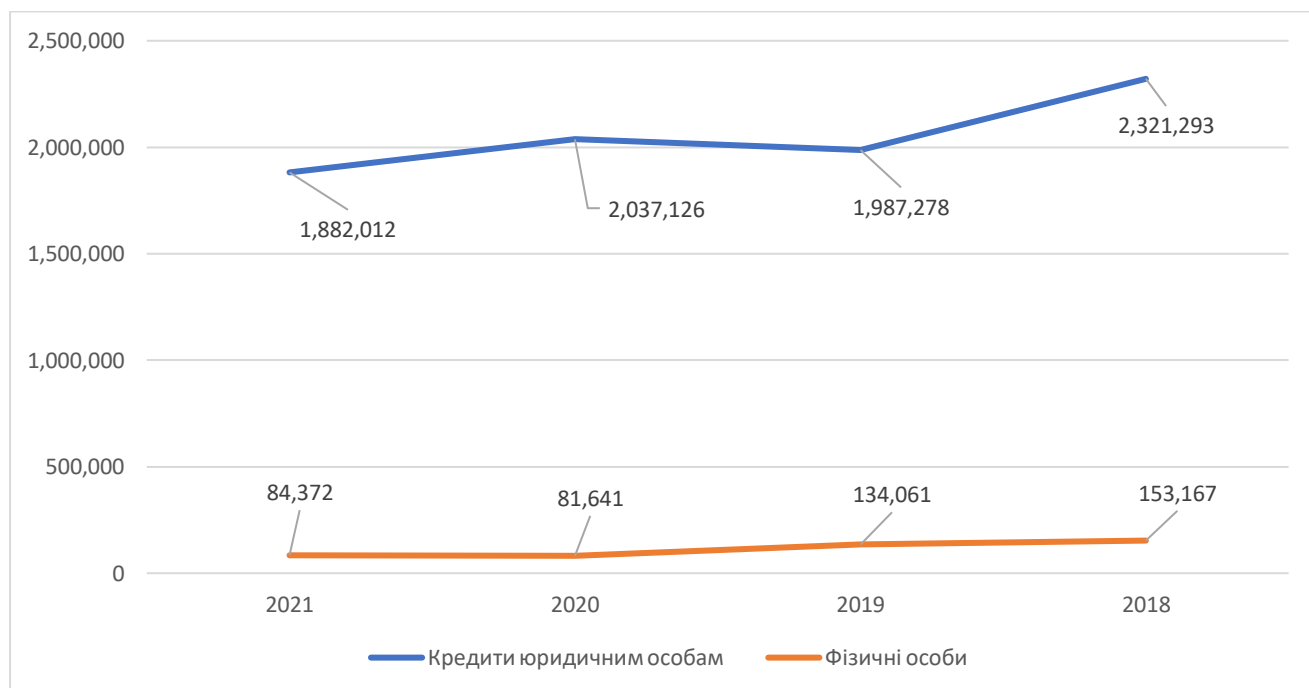

Рисунок 2.1 – Графічне відображення динаміки кредитів у розрізі клієнтів АКБ «Індустріалбанк» за 2018-2021 роки, тис. грн

Джерело: систематизовано за даними окремої фінансової звітності банку за 2018-2021 роки

До структури кредитного портфеля ми ще повернемося коли будемо розглядати ресурсну базу, оскільки кошти фізичних осіб є одним із головних джерел формування ресурсної бази банку.

У таблиці 2.6 розглянемо структуру кредитного портфеля у розрізі видів економічної діяльності. Для кожного регіонального відділення характерна своя специфіка. Можемо констатувати, що зростає кредитування підприємств торгівлі на 148 млн. грн з 234 млн. грн у 2018 році до 382 млн. грн у 2021 році. Також зросло кредитування юридичних осіб у сфері будівництва та операцій з нерухомістю на 130 млн. грн. Натомість значно зменшилось кредитування промислового виробництва на 524 млн. грн, сільськогосподарських підприємств на 1129 млн. грн та транспорту на 66 млн. грн. Слід відмітити, що для

Роменського відділення ця тенденція не є типовою, оскільки за даними працівників банківської установи саме сільськогосподарські підприємства, у тому числі і фермерські господарства є одними із головних позичальників у регіоні.

Таблиця 2.6 – Динаміка кредитів у розрізі видів економічної діяльності АКБ «Індустріалбанк» за 2018-2021 роки, тис. грн

Показники	Роки				Відхилення 2021/2018, +/-
	2021	2020	2019	2018	
Будівництво і управління нерухомістю	1172663	969545	1 044 708	1 042 516	130 147
Промислове виробництво	76 987	316 203	357 080	601 927	-524 940
Фінанси	165 577	202 341	209 150	200 424	-34 847
Торгові компанії	382 823	443 768	199 252	234 170	148 653
Фізичні особи	84 372	81 641	134 061	153 167	-68 795
Сільське господарство та харчова промисловість	43 414	51 719	64 875	163 323	-119 909
Транспорт	0	204	61 338	65 331	-65 331
Енергетична промисловість	29 884	45 220	37 261	-	29 884
Послуги	2 189	5	1 168	919	1 270
Діяльність в сфері інформації та телекомунікацій	3 084	1 193	508	639	2 445
Видобувна галузь	0	0	233	0	0
Інше	5 391	6 928	11705	12 044	-6 653
Разом	1 966 384	2 118 767	2 121 339	2 474 460	-508 076

Джерело: систематизовано за даними окремої фінансової звітності банку за 2018-2021 роки

Надалі розглянемо і формування ресурсної бази. У таблиці 2.7 відображено залишки коштів на рахунках клієнтів.

Констатуємо значне скорочення ресурсної бази банківської установи. Так, якщо у 2018 році на рахунках залишалось 3,7 млрд. грн, то у 2021 році сума

зменшилась до 2,5 млрд. грн, що безумовно звужує можливості щодо проведення активних банківських операцій. Змінюється і структура.

Таблиця 2.7 – Динаміка залишку коштів АКБ «Індустріалбанк» за 2018-2021 роки, тис. грн

Показники	Роки				Відхилення 2021/2018, +/-
	2021	2020	2019	2018	
Поточні рахунки	1 624 355	1 504 785	1 316 310	2 123 703	-499 348
Строкові депозити	878 636	984 853	1 232 845	1 611 458	-732 822
Кошти клієнтів	2 502 991	2 489 638	2 549 155	3 735 161	-1 232 170

Джерело: систематизовано за даними окремої фінансової звітності банку за 2018-2021 роки

Так, якщо у 2018 році на поточні рахунки припадало 56%, то у 2021 році вже 64%, і цей показник із року у рік збільшується. Це є безумовно негативним фактором, оскільки не дозволяє здійснювати довгострокове планування надання банківських послуг та проведення активних операцій.

У таблиці 2.8 відображено структуру ресурсної бази у розрізі клієнтів.

Таблиця 2.8 – Динаміка залишку коштів у розрізі клієнтів АКБ «Індустріалбанк» за 2018-2021 роки, тис. грн

Показники	Роки				Відхилення 2021/2018, +/-
	2021	2020	2019	2018	
Фізичні особи	1 346 284	1 448 781	1 399 807	1 605 620	-259 336
Приватні компанії	1 096 267	993 575	1 115 500	2 078 128	-981 861
Працівники Банку	60 440	47 282	33 848	51 413	9 027
Кошти клієнтів	2 502 991	2 489 638	2 549 155	3 735 161	-1 232 170

Джерело: систематизовано за даними окремої фінансової звітності банку за 2018-2021 роки

На рисунку 2.2 відображено динаміку змін у формування ресурсної бази банківської установи

Відмічаємо, що у 2018 році питома вага коштів юридичних осіб складала біля 60%, то у 2019-2021 роках цей відсоток знизився до 40-45. Тобто останні три роки саме фізичні особи формують ресурсну базу банківської установи.

Цікаво також розглянути формування ресурсної бази у розрізі видів економічної діяльності, що і відображено у таблиці 2.6. Крім того, на рисунку 2.3 відображено різниця у обсягах кредитування та формування ресурсної бази у розрізі видів економічної діяльності.

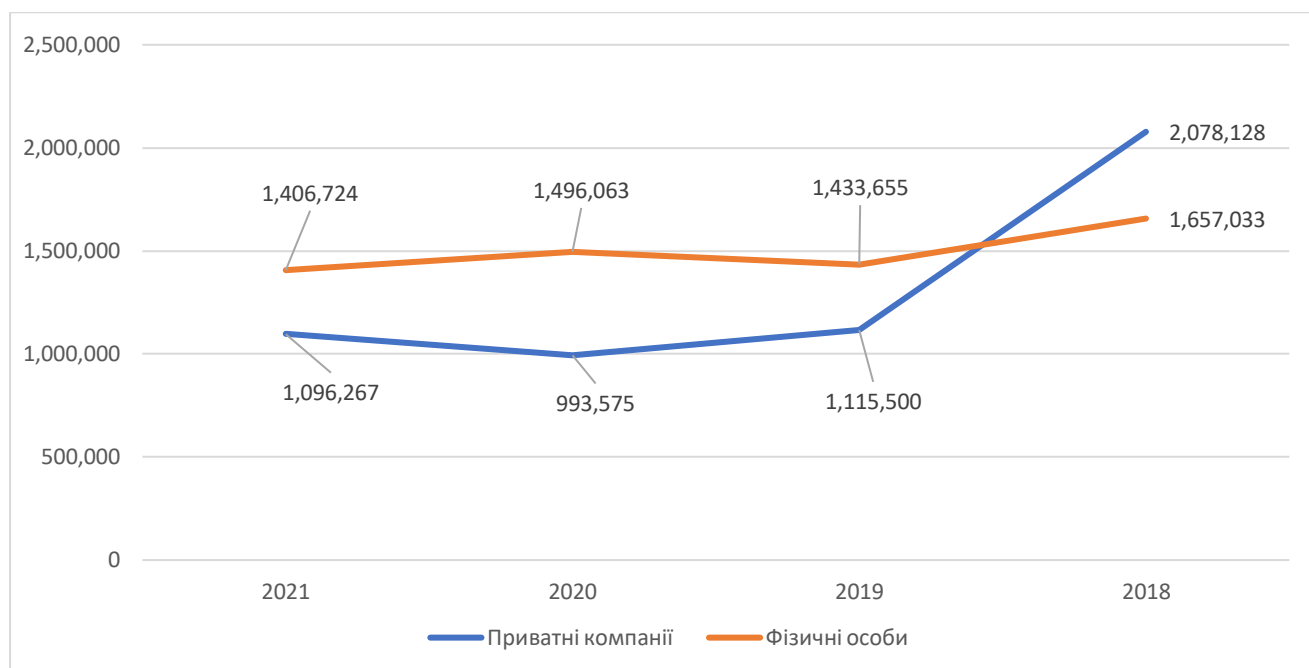

Рисунок 2.2 – Графічне відображення динаміки формування ресурсної бази у розрізі клієнтів АКБ «Індустріалбанк» за 2018-2021 роки, тис. грн

Джерело: систематизовано за даними окремої фінансової звітності банку за 2018-2021 роки

Збільшення ресурсної бази відбулось за таким сферами діяльності:

- будівництво і управління нерухомістю на 140 млн. грн з 137 млн. грн до 278 млн. грн;
- промислове виробництво на 43 млн. грн з 74 млн. грн до 118 млн. грн;
- сільське господарство і харчова промисловість на 44 млн. грн з 56 млн. грн до 101 млн. грн.

Всі інші напрямки діяльності мають негативне сальдо. Особливо слід відмітити підприємства енергетичної промисловості, які за 2018-2021 роки вивели з банківської установи близько 725 млн. грн.

Станом на кінець 2021 року кошти клієнтів у сумі 479 млн. грн. належать десяти найбільшим клієнтам. У 2020 році цей показник складав 18,58%. Станом на кінець 2021 року у якості забезпечення за кредитними угодами були депозити фізичних осіб на суму 9,26 млн. грн.

Таблиця 2.9 – Динаміка залишку коштів у розрізі видів економічної діяльності АКБ «Індустріалбанк» за 2018-2021 роки, тис. грн

Показники	Роки				Відхилення 2021/2018, +/-
	2021	2020	2019	2018	
Фізичні особи	1 406 724	1 496 063	1 433 655	1 657 033	-250 309
Фінансові послуги	59 474	64 740	217 084	276 584	-217 110
Торгівля	117 740	156 215	157 107	405 265	-287 525
Будівництво і управління нерухомістю	278 189	220 875	149 613	137 807	140 382
Транспорт	78 778	66 256	132 546	107 458	-28 680
Промислове виробництво	118 299	97 544	114 477	74 386	43 913
Послуги	113 874	85 083	62 267	74 895	38 979
Сільське господарство та харчова промисловість	101 167	75 338	40 866	56 437	44 730
Енергетична промисловість	9 568	30 600	16 766	735 009	-725 441
Видобувна галузь	520	2 828	3 839	7 033	-6 513
Інше	218 658	194 096	220 935	203 254	15 404
Кошти клієнтів	2 502 991	2 489 638	2 549 155	3 735 161	-1 232 170

Джерело: систематизовано за даними окремої фінансової звітності банку за 2018-2021 роки

Станом на кінець 2021 року кошти клієнтів у сумі 479 млн. грн. належать десяти найбільшим клієнтам. У 2020 році цей показник складав 18,58%. Станом на кінець 2021 року у якості забезпечення за кредитними угодами були депозити фізичних осіб на суму 9,26 млн. грн. Цей показник значно менше 2020 року, коли депозити фізичних осіб у суму 145, 7 млн. грн використовувались для застави за отриманими кредитами. При цьому заборгованість клієнтів юридичних та фізичних осіб кредитними угодами під заставу депозитних внесків із нарахованими відсотками складала 5,89 млн. грн., що значно менше 2020 року з 234,3 млн. грн.

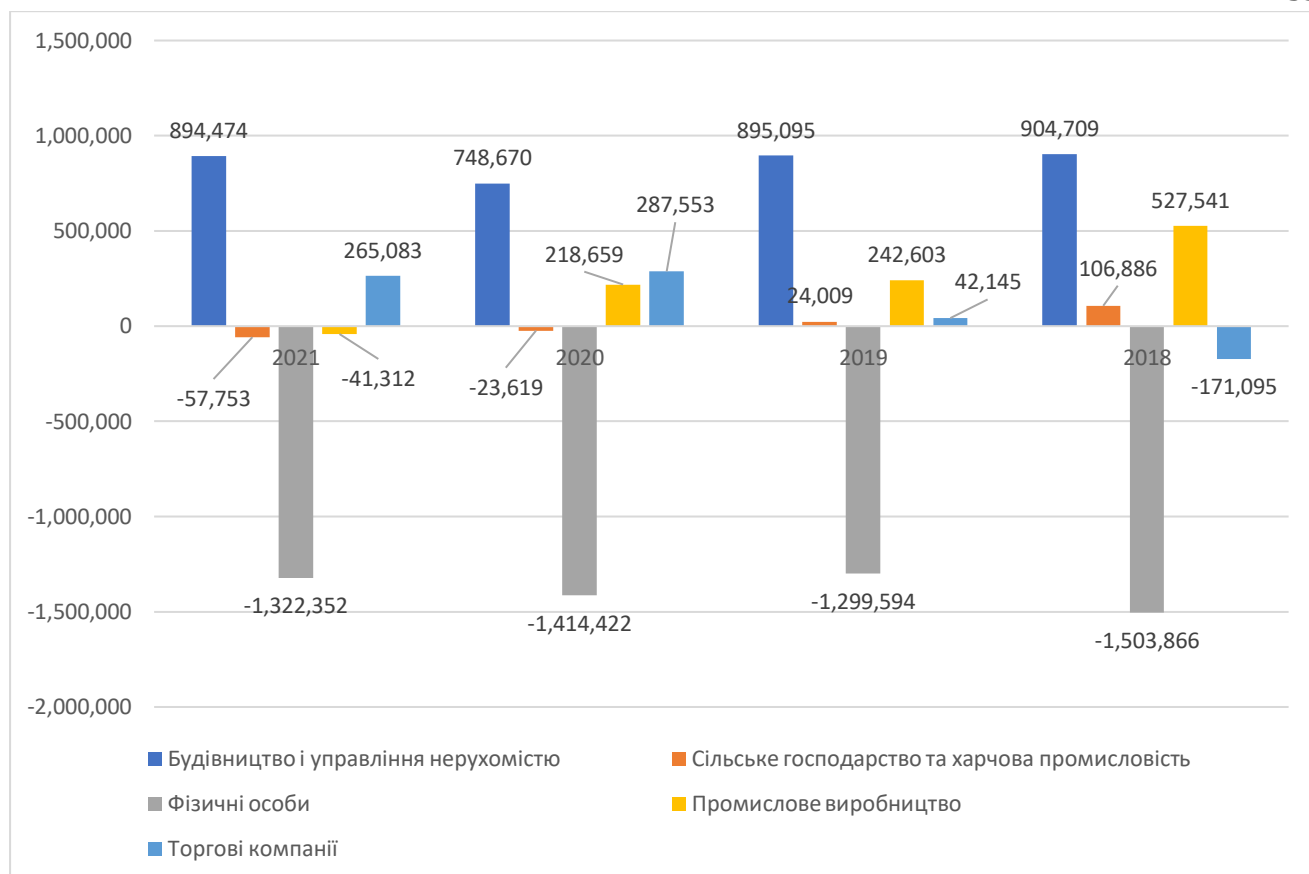

Рисунок 2.3 – Графічне відображення різниці у кредитуванні і формуванні ресурсної бази у розрізі видів економічної діяльності АКБ «Індустріалбанк» за 2018-2021 роки, тис. грн

Джерело: систематизовано за даними окремої фінансової звітності банку за 2018-2021 роки

Як зазначалось раніше, слід відмітити негативне сальдо по фізичним особам. Але присутні я різнопланова динаміка. Так, якщо у 2018 році торгові компанії мали негативне сальдо у розмірі 171 млн. грн, то у 2021 році вони мають вже позитивне сальдо у розмірі 265 млн. грн. І навпаки, якщо позитивне сальдо 2018 року по сільському господарству і харчовій промисловості склало 106 млн. грн, то у 2021 році стало від'ємним 57,7 млн. грн. Можемо констатувати, що підприємство диверсифікує напрямки діяльності та шукає прибуткові ніші. І нарешті розглянемо комісійні доходи і витрати, що пов'язані та розрахунково-касовим обслуговуванням клієнтів та іншим операціям. Нажаль слід констатувати суттєве зменшення комісійних доходів майже у двічі з 181 млн. грн до 91 млн. грн. При цьому суттєво зменшились комісійні доходи по

розрахунково-касовому обслуговуванню на 80 млн. грн та операції на валютному ринку та ринку банківських металів на 10,2 млн. грн. Комісійні витрати є доволі сталими і складають біля 35 млн. грн протягом всього періоду.

Таблиця 2.10 – Динаміка чистого комісійного доходу АКБ «Індустріалбанк» за 2018-2021 роки, тис. грн

Показники	Роки				Відхилення 2021/2018, +/-
	2021	2020	2019	2018	
Розрахунково-касове обслуговування	75 798	87 389	108 757	156 684	-80 886
Комісії за операціями на валютному ринку та ринку банківських металів для клієнтів	9 203	15 714	22 195	19 444	-10 241
Комісії за обслуговування кредитів	1 216	1 091	1 224	755	461
Позабалансові операції	29	22	169	1 232	-1 203
Інші комісії	4 771	4 546	3 957	3 304	1 467
Комісійні доходи	91 017	108 762	136 302	181 419	-90 402
Розрахунково-касове обслуговування	(18 153)	(22 170)	(21 258)	(16 704)	-1 449
Операції з міжнародними платіжними системами	(13 709)	(15 539)	(14 628)	(17 968)	4 259
Інші комісії	(2 090)	(2 859)	(285)	(472)	-1 618
Комісійні витрати	(33 952)	(40 568)	(36 171)	(35 144)	1 192
Чисті комісійні доходи	57 065	68 194	100 131	146 275	-89 210

Джерело: систематизовано за даними окремої фінансової звітності банку за 2018-2021 роки

В цілому чисті комісійні доходи знизились з 146 млн. грн до 57 млн. грн, що безумовно є негативним явищем, але пов'язано з високою конкуренцією на ринку та загальною тенденцією скорочення тарифів на розрахунково-касове обслуговування в Україні. Слід також відмітити, що процентні доходи від кредитування клієнтів складають 2402 млн. грн у 2021 році, а доходи за операціями з цінними паперами 179 млн. грн. Чисті доходи за даними операціями складають близько 280 млн. грн у 2020-2021 роках. Надалі розглянемо основні показники що характеризують ефективність фінансово-господарської діяльності АКБ «Індустріалбанк» в цілому.

2.3 Коефіцієнтна оцінка фінансового становища банківської установи

Наступним етапом дослідження є розрахунок коефіцієнтів, що характеризують фінансове становище АКБ «Індустріалбанк».

Розпочнемо з розрахунків показників ліквідності АКБ «Індустріалбанк» за 2019-2021 роки в таблиці 2.11.

У 2019 році оптимальному значенню дорівнювали коефіцієнти загальної ліквідності та миттєвої ліквідності. Менше - співвідношення високоліквідних й робочих активів. Розглядаючи 2020 рік відбулися негативні зміни і коефіцієнт миттєвої ліквідності зменшився на 12,6% і становить 0,198, що менше за оптимальне значення. Відбулося це в результаті збільшення зобов'язань в депозитах на 14,87% до 2985186 тис. грн. Також погіршився коефіцієнт загальної ліквідності на 3,87%, а коефіцієнт співвідношення високоліквідних й робочих активів зменшився на 5,47% і залишається менше за оптимальне значення.

Розглядаючи 2021 рік відбувається зменшення коефіцієнта миттєвої ліквідності ще на 21,03% в результаті збільшення зобов'язань в депозитах на 49,49% і він залишається менше оптимального значення.

Розглядаючи коефіцієнт загальної ліквідності то він погіршився на 9,54%, що відбулося в результаті збільшення зобов'язань більш швидкими темпами ніж загальних активів.

Що ж стосується коефіцієнта співвідношення високоліквідних й робочих активів то він зменшився на 15,94% і залишився менше оптимального значення. Відбулося це в результаті збільшення робочих активів більш швидкими темпами ніж грошових коштів та їх еквівалентів.

Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань зменшився на 2,89% і протягом трьох років більше за нормативне значення із-за великого розміру активів дохідних.

Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів протягом 2019-2021 років має значні коливання – в 2020 році він зменшився на 14,91%, а в 2021 році він зменшився ще на 35,64%.

Таблиця 2.11 – Динаміка показників ліквідності АКБ «Індустріалбанк» за 2019-2021 роки

Показник	Методика розрахунку показника	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Темп змін		Оптимальне значення
					2020 р. від 2019р., %	2021 р. від 2020р., %	
А	1	2	3	4	5	6	
Вихідні дані, тис. грн.							
1. Грошові кошти та їх еквіваленти	ряд. 1 табл. 1	588525	590876	697577	0,40	18,06	х
2. Зобов'язання в депозитах усіх видів	ряд.1 + ряд. 2 (табл. 2)	2598674	2985186	4462638	14,87	49,49	х
3. Активи загальні	ряд. 12 табл. 1	3934299	4307906	5799065	9,50	34,61	х
4. Зобов'язання всіх видів	ряд. 8 табл. 2	2671457	3042943	4528193	13,91	48,81	х
5. Активи високоліквідні	ряд. 1 + ряд. 2 табл. 1	588525	600018	699747	1,95	16,62	х
6. Активи робочі	ряд.1+ряд.2+ряд.3+ряд.4+ряд.5 табл. 1	3628612	3853777	5412541	6,21	40,45	х
7. Активи доходні	ряд.2+ряд.3+ряд.4+ряд.5 табл. 1	3040087	3262901	4714964	7,33	44,50	х
8. Основні засоби та нематеріальні активи	ряд. 8 табл. 1	113887	215093	209147	88,87	-2,76	х
9. Кредити видані	ряд. 3 табл. 1	1881911	1839549	1769920	-2,25	-3,79	х
Розрахунок коефіцієнтів							
1. Коефіцієнт миттєвої ліквідності	ряд. 1 / ряд. 2	0,226	0,198	0,156	-12,60	-21,03	не менше 0,2
2. Коефіцієнт загальної ліквідності	ряд.3 / ряд. 4	1,473	1,416	1,281	-3,87	-9,54	не менше 1,0
3. Співвідношення високоліквідних й робочих активів	ряд. 1/ ряд. 6	0,162	0,153	0,129	-5,47	-15,94	не менше 0,2
4. Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань	ряд. 7 /ряд. 4	1,138	1,072	1,041	-5,77	-2,89	0,7-0,8
5. Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів	Ряд. 9 /ряд.2	0,724	0,616	0,397	-14,91	-35,64	х
6. Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань	(ряд. 5 + ряд. 8)/ ряд. 4	0,263	0,268	0,201	1,88	-25,07	х

Джерело: власні розрахунки на основі звіту про фінансовий стан за 2019-2021 роки

Це відбувається із-за зменшення виданих кредитів на 2,25% в 2020 році та на 3,79% в 2021 році. Що ж стосується коефіцієнта генеральної ліквідності зобов'язань то він в 2020 році збільшився на 1,88% до 0,268 в результаті значного збільшення високоліквідних активів на 16,62%, а в 2021 році він зменшився на 25,07% в результаті значного зростання зобов'язань всіх видів – на 48,81%.

У наступній таблиці 2.12 проведемо дослідження динаміки показників фінансової стійкості ПАТ АКБ «Індустріалбанк» за 2019-2021 роки.

Проведені розрахунки виявили, що ПАТ АКБ «Індустріалбанк» має стійкий фінансовий стан протягом 2019-2021 років. Це пов'язано з достатнім розміром власного капіталу, що забезпечує високе значення коефіцієнта надійності, але в 2021 році він зменшився з 0,416 до 0,281, але більше за оптимальне значення. Коефіцієнт фінансового важеля збільшується, із-за збільшення залучених коштів на 48,81% у 2021 році, на 48,12%. У 2020 році цей коефіцієнт збільшився на 13,71% до 2,406 в результаті збільшення залучених коштів – на 13,91%. Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів в 2020 році зменшився на 8,52%, а в 2021 році ще на 25,37% і його значення протягом 2019 - 2021 років значно перевищує оптимальне значення.

Що ж стосується коефіцієнта захищеності власного капіталу то тут спостерігається його збільшення на 88,55% у 2020 році в порівнянні з 2019 роком та зменшення на 3,22% у 2021 році в порівнянні з 2020 роком. Це пов'язано з збільшенням основних засобів на 88,87% в 2020 році та їх зменшення на 2,76% в 2021 році. Розглядаючи коефіцієнт захищеності дохідних активів власним капіталом спостерігається його зменшення протягом 2019-2021 років із-за значного зростання активів дохідних.

Коефіцієнт мультиплікатора капіталу в 2019 році був дуже низьким, в 2020 році він збільшився на 9,5% із-за збільшення загальних активів на 9,5%, а вже в 2021 році він збільшився на 34,61%, але все одно менший за нормативне значення. У наступній таблиці 2.13. проведемо дослідження динаміки показників ділової активності ПАТ АКБ «Індустріалбанк» за 2019-2021 роки.

Таблиця 2.12 – Динаміка показників фінансової стійкості АKB «Індустріалбанк» за 2019-2021 роки

Показник	Методика розрахунку показника	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Темп змін		Оптимальне значення
					2020 р.від 2019р.,%	2021 р.від 2020р.,%	
А	1	2	3	4	5	6	
Вихідні дані, тис. грн.							
1. Власний капітал	ряд. 12 табл. 2	1262842	1264963	1270872	0,17	0,47	х
2. Статутний капітал	ряд. 9 табл. 2	856566	856566	856566	0,00	0,00	х
3. Залучені кошти	ряд. 8 табл. 2	2671457	3042943	4528193	13,91	48,81	х
4. Активи загальні	ряд. 12 табл. 1	3934299	4307906	5799065	9,50	34,61	х
5. Активи доходні	ряд.2+ряд.3+ряд.4+ряд.5 табл.1	3040087	3262901	4714964	7,33	44,50	х
6. Активи недоходні	ряд.1+(ряд.6+...+ряд.11) табл.1	868465	1001686	1042753	15,34	4,10	х
7. Основні засоби та нематеріальні активи	ряд. 8 табл. 1	113887	215093	209147	88,87	-2,76	х
Розрахунок коефіцієнтів							
1. Коефіцієнт надійності	ряд.1/ряд.3	0,473	0,416	0,281	-12,06	-32,49	не менше 0,05
2. Коефіцієнт «фінансового важеля»	ряд.3/ряд.1	2,115	2,406	3,563	13,71	48,12	у межах 1:20
3. Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів	ряд.1/ряд.4	0,321	0,294	0,219	-8,52	-25,37	не менше 0,05-0,1
4. Коефіцієнт захищеності власного капіталу	ряд. 7/ряд.1	0,090	0,170	0,165	88,55	-3,22	х
5. Коефіцієнт захищеності дохідних активів власним капіталом	(ряд.1 – ряд.6)/ряд.5	0,130	0,081	0,048	-37,80	-40,04	х
6. Коефіцієнт мультиплікатора капіталу	ряд.4/ряд.2	4,593	5,029	6,770	9,50	34,61	12,0-15,0

Джерело: власні розрахунки на основі звіту про фінансовий стан за 2019-2021 роки

У зв'язку з збільш залучених коштів в 2020 році на 11,91%, що швидше ніж загальних пасивів – на 9,5%, відбулося збільшення коефіцієнта активності залучених коштів на 4,03% в 2020 році та на 10,55% в 2021 році.

Теж саме відбувається у 2020 році з коефіцієнтом активності залучення міжбанківських коштів – збільшення на 813,93% в 2020 році та збільшення його значення на 193,77% у 2021 році із-за збільшення міжбанківських кредитів на 295,45%. У зв'язку з великим збільшенням загальних пасивів та майже не змінних строкових депозитів відбулося в 2020 році зменшення коефіцієнта активності залучення строкових депозитів на 10,08% та ще на 25,32% в 2021 році. Коефіцієнт активності використання залучених коштів у дохідних активах також зазнав змін – збільшився на 6,13% в 2020 році та ще на 2,98% в 2021 році в результаті збільшення залучених і запозичених коштів на 48,81% в 2021 році в порівнянні з 2020 роком. Відбулися зміни з коефіцієнтом активності використання залучених коштів у кредитному портфелі – в 2020 році він зменшився на 14,18% до 0,605 із-за зменшення кредитного портфелю. У 2021 році він зменшився в порівнянні з 2020 роком ще на 35,34% в результаті зростання залучених коштів на 48,81%. Зворотне відбувається з коефіцієнтом активності використання строкових депозитів у кредитному портфелі – у 2020 році він зменшився на 0,09%, а у 2021 році збільшився на 4,49%. На зростання у 2021 році вплинуло зростання строкових депозитів на 0,54% та зменшення кредитного портфеля на 3,79%. Розрахунок коефіцієнтів ділової активності за активами виявив наступне. У результаті збільшення дохідних активів менш швидкими темпами ніж загальних активів в 2020 році в порівнянні з 2019 роком, відбулося зменшення коефіцієнта рівня дохідності активів на 1,98% до 0,757, а у 2021 році ситуація змінилася в порівнянні з 2020 роком - активні доходи збільшились на 44,50%, а загальні активи на 34,61%, що призвело до збільшення цього коефіцієнта на 7,35% до 0,757. Що ж стосується коефіцієнта кредитної активності то він теж постійно змінюється. Так у 2020 році він зменшився на 10,73% в порівнянні з 2019 роком, а у 2021 році ще на 28,53% в результаті зменшення кредитного портфелю на 3,79%.

Таблиця 2.13 - Динаміка показників ділової активності ПАТ АКБ «Індустріалбанк» за 2019-2021 роки

Показник	Методика розрахунку показника	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Темп змін	
					2020 р. від 2019 р., %	2021 р. від 2020 р., %
А	1	2	3	4	5	6
1. У частині пасивів. Вихідні дані, тис. грн.						
1. Пасиви загальні	ряд.13 табл. 2	3934299	4307906	5799065	9,50	34,61
2. Залучені і запозичені кошти	ряд.8 табл. 2	2671457	3042943	4528193	13,91	48,81
3. Строкові депозити	ряд.1.2+ряд. 2.2+ряд.3.2 Примітка 19	2549155	2489638	2502991	-2,33	0,54
4. Міжбанківські кредити одержані	ряд. 4 Примітка 18	49519	495548	1959647	900,72	295,45
5. Кредитний портфель	ряд. 3 табл. 1	1881911	1839549	1769920	-2,25	-3,79
6. Активи доходні	ряд.2+ряд.3+ряд.4+ ряд.5 табл.1	3040087	3262901	4714964	7,33	44,50
Розрахунок коефіцієнтів ділової активності за пасивами						
1. Коефіцієнт активності залучення коштів	ряд. 2/ряд. 1	0,679	0,706	0,781	4,03	10,55
2. Коефіцієнт активності залучення міжбанківських кредитів	ряд. 4/ряд.1	0,01259	0,11503	0,33792	813,93	193,77
3. Коефіцієнт активності залучення строкових депозитів	ряд. 3/ряд.1	0,648	0,578	0,432	-10,80	-25,32
4. Коефіцієнт активності використання залучених коштів у доходні активи	ряд. 2/ряд. 6	0,879	0,933	0,960	6,13	2,98
5. Коефіцієнт активності використання залучених коштів у кредитний портфель	ряд. 5/ряд.2	0,704	0,605	0,391	-14,18	-35,34
6. Коефіцієнт активності використання строкових депозитів у кредитний портфель	ряд. 3/ряд.5	1,355	1,353	1,414	-0,09	4,49

A	1	2	3	4	5	6
2. У частині активів. Вихідні дані, тис. грн.						
1. Активи загальні	ряд. 12 табл. 1	3934299	4307906	5799065	9,50	34,61
2. Активи доходні	ряд.2+ряд.3+ряд.4+ ряд.5 табл.1	3040087	3262901	4714964	7,33	44,50
3. Кредитний портфель	ряд. 3 табл. 1	1881911	1839549	1769920	-2,25	-3,79
4. Вкладення в цінні папери	ряд. 4 + ряд. 5 табл. 1	1158176	1414210	2942874	22,11	108,09
5. Прострочені і безнадійні кредити	Примітка 8. Таблиця «Аналіз кредитної якості кредитів», ряд. 3 – «усього»	43475	22345	34174	-48,60	52,94
Розрахунок коефіцієнтів ділової активності за активами						
1. Коефіцієнт рівня доходних активів	ряд.2/ряд 1	0,773	0,757	0,813	-1,98	7,35
2. Коефіцієнт кредитної активності	ряд. 3/ряд. 1	0,478	0,427	0,305	-10,73	-28,53
3. Коефіцієнт загальної інвестиційної активності	ряд. 4/ряд. 1	0,294	0,328	0,507	11,52	54,58
4. Коефіцієнт (частка) інвестицій у доходних активах	ряд. 4/ряд. 2	0,381	0,433	0,624	13,77	44,01
5. Коефіцієнт проблемних кредитів	ряд. 5/ряд.3	0,02310	0,01215	0,01931	-47,42	58,95

Джерело: власні розрахунки на основі звіту про фінансовий стан за 2019-2021 роки

Коефіцієнт загальної інвестиційної активності з кожним роком перебуває в постійних коливаннях. У 2020 році він збільшився на 11,52% в порівнянні з 2019 роком в результаті значного збільшення вкладень в цінні папери – на 22,11%, а в 2021 році він збільшився на 54,58% із-за значного зростання вкладів в цінні папери – на 108,09% в порівнянні з незначним зростанням загальних активів – на 34,61%.

Коефіцієнт інвестицій у дохідні активи в 2020 році також збільшується на 13,77% , а у 2021 році зростає на 44,01% в порівнянні з 2020 роком із-за значного збільшення вкладів в цінні папери – на 108,09%. У результаті зменшення обсягів прострочених та безнадійних кредитів на 48,6% в 2020 році та зростання на 52,94% у 2021 році відбулося зменшення коефіцієнта проблемних активів на 47,42% в 2020 році та збільшення на 58,95% в 2021 році.

У наступній таблиці 2.14 проведемо розрахунки динаміки показників рентабельності ПАТ АКБ «Індустріалбанк» за 2019-2021 роки.

Розрахунок показників рентабельності в таблиці 2.7 показав, що у 2019 році всі показники рентабельності становили від 0,25 до 0,71% на що вплинув розмір чистого прибутку в 2147 тис. грн. У 2020 році в результаті отримання на 1,21% менше чистого прибутку відбулося незначне зменшення всіх показників рентабельності – активів на 5,69%, дохідних активів на 4,7%, капіталу на 5,69%, статутного капіталу на 1,21%, а рентабельність діяльності за витратами зросла з 17,42% до 0,41%. Розглядаючи 2021 рік всі показники рентабельності значно покращились в результаті отримання на 178,6% більше чистих прибутків – у розмірі 5909 тис. грн.

Відбулися наступні зростання показників рентабельності – пасивів і активів на 127,19% до 0,117%, дохідних активів на 120,11% до 0,148%, статутного капіталу на 178,6% до 0,69%, а рентабельність діяльності за витратами зросла з 160,54% до 1,07%. Розглядаючи продуктивність праці спостерігається її зменшення в 2020 році на 12,68% до 764,584 тис.грн./особу, а в 2021 році зростання на 31,21% до 1003,181 тис. грн./особу, що пов'язано з зменшенням чисельності працівників в 2021 році на 74 особи.

Таблиця 2.14 – Динаміка показників рентабельності АКБ «Індустріалбанк» за 2019-2021 роки

Показник	Методика розрахунку показника	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Темп змін	
					2020 р. від 2019 р., %	2021 р. від 2020 р.,%
Вихідні дані, тис. грн.						
1. Чистий прибуток	ряд. 15 табл. 3	2147	2121	5909	-1,21	178,60
2. Середньорічні активи	табл. 1	3934299	4121102,5	5053485,5	4,75	22,62
3. Середньорічні дохідні активи	табл. 4	3040087	3151494	3988932,5	3,66	26,57
4. Середньорічний капітал	табл. 2	3934299	4121102,5	5053485,5	4,75	22,62
5. Середньорічний статутний капітал	табл. 2	856566	856566	856566	0,00	0,00
6. Загальні витрати	ряд. 1.2+ряд. 2.2+(ряд.3)+ +ряд. 4+(ряд.5) +(ряд.6) +(ряд.7) +(ряд.8) +(ряд.9) +ряд.11 табл. 3	611218	514236	549876	-15,87	6,93
7. Загальні доходи	ряд. 1.1+ряд. 2.1+ряд.3+ ряд.5 +ряд.6 +ряд.7 +ряд.8 +ряд.9 +ряд.10 табл. 3	636598	461044	530683	-27,58	15,10
8. Середньорічна чисельність працівників	Інформація у Річному звіті	727	603	529	-17,06	-12,27
Розрахунок коефіцієнтів						
1. Рентабельність активів	ряд. 1/ ряд. 2	0,00055	0,00051	0,00117	-5,69	127,19
2. Рентабельність доходних активів	ряд. 1/ряд. 3	0,00071	0,00067	0,00148	-4,70	120,11
3. Рентабельність капіталу	ряд. 1/ряд. 4	0,00055	0,00051	0,00117	-5,69	127,19
4. Рентабельність статутного капіталу	ряд. 1/ряд. 5	0,0025	0,0025	0,0069	-1,21	178,60
5. Рентабельність діяльності за витратами	ряд. 1/ряд. 6	0,0035	0,0041	0,0107	17,42	160,54
6. Продуктивність праці	ряд.7/ряд. 8	875,651	764,584	1003,181	-12,68	31,21

Джерело: власні розрахунки на основі звіту про прибутки і збитки за 2019-2021 роки

Таким чином, проведений аналіз фінансового стану банку виявив, що АКБ «Індустріалбанк» має достатню ділову активність, стійкий фінансовий стан, що забезпечується достатнім розміром власного капіталу. Але в банку є великі проблеми з коефіцієнтами ліквідності із-за величезного розміру зобов'язань в депозитах та робочих активів. АКБ «Індустріалбанк» має низькі показники рентабельності із-за отримання невеликих чистих прибутків. Необхідним є збільшувати чисті прибутки шляхом зростання чистих процентних та комісійних доходів, підвищувати інші операційні доходи та зменшувати адміністративні та інші операційні витрати. Зростання прибутків можливе лише у випадку побудови ефективної співпраці з клієнтами, як фізичними так і юридичними особами, що і буде розглянуто у наступному розділі роботи.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК» З ЮРИДИЧНИМИ ОСОБАМИ

3.1 Самоінкасація як новий інструмент на ринку регіональних банківських послуг

Для багатьох фінансових установ та підприємств роздрібної торгівлі створення оптимальної моделі обігу готівки всередині організації є справжнім головним болем. Зокрема, проблемою стає оптимізація надлишків готівки, що накопичується у торгових точках чи банківських відділеннях протягом робочого дня. Як рішення може виступити автоматизація процедур так званої самоінкасації, коли представники різних організацій (кредитних, банківських) і торгових підприємств самостійно вносять кошти через спеціальні пристрої, після чого відбувається автоматичне зарахування на їх рахунок у банку.

Дана послуга є новою на регіональному банківському ринку, тому ми впевнені, що вона буде користуватись значним попитом. Тому розглянемо більш детально.

Обіг готівки на ринку відбувається за безпосередніх масових контактах фізичних осіб з великими і дрібними торговими точками, з дилерами послуг різних підприємств тощо. Це мінімізує комісійні збори із фінансових операцій. Власне кажучи, цивілізовані країни намагаються мінімізувати комісії і виступають за збільшення питомої ваги безготівкових операцій. Все це говорить про закономірне прагнення всіх учасників зробити ринкові механізми більш ефективними та, відповідно, менш витратними.

У той самий час рано чи пізно розрахунки готівкою у торговому роздробі однаково призводять до необхідності зарахування хоча б частини готівки на рахунки банку (наприклад, оплати товарів та послуг оптового постачальника). Зазвичай це робиться шляхом інкасації торгових точок та офісних кас

дилерських компаній, що виконується АКБ «Індустріалбанк», а також встановленням банкоматів та платіжних терміналів для прийому готівки у рахунок надання клієнту різних послуг. Інших способів «захоплення» ринкової «готівки» банки не мають. Втім, використання пристроїв самообслуговування теж призводить до їх інкасації. Інших способів «захоплення» ринкової «готівки», крім інкасації та банкоматного бізнесу, банки не мають.

Зауважимо, що «оприбуткування» готівки вимагає як простого зарахування денної виручки на єдиний рахунок торгової точки, а й комплексних взаєморозрахунків за надані послуги та товари (наприклад, з урахуванням різних ритейл-програм, типів операцій, знижок, особливих рахунків обліку та інших). Це ускладнює завдання надання банківських послуг корпоративним клієнтам, яким потрібна прив'язка платежів до характеристик конкретних послуг для подальшого обліку та реалізації власних бізнес-процесів, а в меню послуг дистанційного банківського обслуговування клієнтів необхідний набір досить складних параметрів та умов виконання операцій. Для цього потрібно суттєво вищий рівень автоматизації дистанційного банківського обслуговування клієнтів, у тому числі щодо операцій з готівкою, причому в умовах постійної зміни процесів та правил ринкової торгівлі.

Якщо видача готівки банком давно і успішно автоматизована за допомогою мережі банкоматів (при тому що кількість операцій видачі готівки в багато разів менша за кількість наступних готівкових торгових операцій на ринку), то прийом готівки, включаючи інкасацію дрібних торгових точок та дилерів роздрібних постачальників товарів та послуг, автоматизований з використанням досить примітивного варіанту самоінкасації у вигляді внесення готівки на певний рахунок за допомогою автоматичної депозитарної машини (АДМ) та її подальшої інкасацією. Вищий рівень налаштування послуг самоінкасації зустрічається вкрай рідко навіть у закордонній практиці.

Загалом можна позначити три рівні (три схеми) виконання банком послуг інкасації готівки:

- 1) звичайна (традиційна) інкасація шляхом об'їзду кожної торгової точки;
- 2) синхронна інкасація групи торгових точок за допомогою АДМ-терміналу.
- 3) касация офісів дилерських компаній за допомогою набору спеціальних послуг на АДМ-терміналі для автоматизації бізнес-процесів компаній з подальшою інкасацією виручки від них заміною заповненої касети АДМ на порожню.

Два перші рівні добре відомі. Установка АДМ-терміналу вже суттєво підвищує ефективність проведення інкасації групи торгових точок, забезпечуючи незалежність (асинхронність) виконання прийому готівки клієнтів та виконання «загальної» інкасації у зручний час, за певного рівня заповнення депозитарної касети, з онлайн-зарахуванням коштів на рахунки клієнтів.

Традиційна схема інкасації передбачає виїзд інкасаторів з охороною на броньованому автомобілі за заданим ним маршрутом об'їзду торгових точок, із зупинкою біля кожної точки для отримання опломбованого «мішка» з готівкою та супроводжуючого акту передачі грошей інкасаторам. Банк має обмежений ресурс автомобілів та інкасаторів, тому оптимізує виїзди інкасаторів за певними маршрутами протягом дня і, таким чином, виконує весь необхідний обсяг інкасацій поточного дня. Для порівняння вартості інкасації в різних схемах можна обмежитися розглядом базової собівартості інкасації X одного виїзду інкасаторів для інкасації N торгових точок з сумою, що інкасується Y готівки.

Завдяки використанню АДМ банк отримує зниження вартості операції інкасації одного клієнта у 3-4 рази.

Схема самоінкасації торгових точок через термінал АДМ має на увазі аналогічний виїзд інкасаторів з охороною на броньованому автомобілі за заданим маршрутом об'їзду N точок встановлення терміналів АДМ, на яких самоікасувалися торгові точки – в середньому K точок на АДМ. У цьому

випадку фактична кількість торгових точок, що інкасуються (за один такий виїзд інкасаторів, з тією ж трудомісткістю взяття N касет з готівкою з АДМ) складе $N \times K$ при значно більшій інкасованій сумі (порядку $Y \times K$ в середньому). Тут ефективність одного виїзду інкасації виходить у середньому у декілька раз більше, а вартість загальної щоденної інкасації всіх торгових точок для банку у рази нижче. Безумовно, і сама базова вартість X і трудомісткість процесу інкасації у двох схемах можуть відрізнятися. Однак ці відмінності не такі істотні, як загальний результат від самоінкасації.

Схема самоінкасації офісів дилерських компаній через термінал АДМ відрізняється тим, що на терміналі налаштовується не просто послуга самоінкасації (зарахування прийнятих готівки на рахунок), а й набір спеціальних послуг, що автоматизує бізнес-процес роботи агентів (дилерів) компанії та клієнтів, що обслуговуються дилерами.

Для банку ці нюанси означають лише рознесення сум виконуваних банківських операцій на різні рахунки компанії або супровід платіжної операції необхідними для бізнесу параметрами (даними про клієнта, про продукт/послуги, знижки тощо), що дозволяє вести ефективний облік готівкових операцій, що виконуються разом з важливими деталями про клієнтське обслуговування, про роботу агентів (дилерів) компанії тощо.

Наприклад, страхової компанії потрібно:

- декілька видів авторизації дилерів та клієнтів, що обслуговуються, у т. ч. у різних зовнішніх системах, з використанням спеціальних карт, ідентифікаторів тощо;
- виконання послуг із онлайн-підключенням до власної білінгової системи компанії;
- використання спеціальних QR-кодів для обміну параметрами послуг (у різних форматах, із застосуванням шифрування та ін вимогами);
- пошук потрібної послуги після прочитання QR-коду та введення клієнтом даних з перевіркою,

- розбиття платежу на частини з підказкою на екрані суми, що залишилася;
- відображення даних від постачальника послуги; оперативна обробка даних з отриманням підтвердження клієнта;
- ведення реєстрів взаєморозрахунків із клієнтом з умовами та заборгованостями платежів;
- спеціальний дизайн екранів терміналів, меню, повідомлень, персоніфікації тощо.

Всі ці послуги виконуються на АДМ-терміналі у режимі онлайн як з точки зору обслуговування клієнта, так і чисто фінансових банківських операцій для конкретної компанії. У цьому сенсі схема самоінкасації працює на користь як корпоративного клієнта, і банку. І можливість швидкої реалізації всіх цих вимог компанії є основним критерієм вибору нею банку для дистанційного обслуговування. А в кінцевому рахунку щодо отриманої готівки застосовується все та ж інкасація АДМ-терміналу, як і при інкасації торгових точок, з тими ж параметрами ефективності (зниження вартості інкасації та збільшення суми інкасації, прогнозування залишку місця в касеті АДМ та планування інкасаційних виїздів).

Зрозуміло, що у останній схемі абсолютно необхідні високорівневі інструменти створення та налаштування таких спеціальних послуг прийому готівки. І сьогодні такі рішення вже пропонуються на ринку. Така спеціалізована самоінкасація стає сьогодні одним із найефективніших інструментів роботи банку з готівкою при затребуваності такого сервісу корпоративними клієнтами.

Вона дозволяє знизити вартість інкасації завдяки більш високій ефективності кожної інкасації, а також скорочення:

- кількості інкасаційних виїздів (при цьому сумарна кількість інкасацій торгових точок за один виїзд істотно більша);
- витрат на узгодження необхідності інкасації з кожною торговою точкою;

- витрат на проведення операцій та зарахування коштів на рахунки клієнтів у банку (це робиться автоматично самим АДМ у процесі виконання клієнтом самоінкасації);
- витрат персоналу банку на претензійну роботу з клієнтами, що інкасуються;
- витрат персоналу дилерської компанії на облік власних операцій (за рахунок автоматизації бізнес-процесу роботи дилерів у частині фінансових проводок та обліку).

Дана схема інкасації дає також ефективніше загальне розширення клієнтського обслуговування банком: замість додаткових офісів банк розширює мережу АДМ-терміналів самоінкасації, тобто на порядок нижче. При цьому вартість обслуговування інкасацій за допомогою cash-in терміналів (АДМ) у 3-4 рази дешевша при тому ж обороті готівки і тієї ж кількості клієнтів, що інкасуються.

Ця технологія забезпечить як підвищення прибутковості АКБ «Індустріалбанк» у обслуговуванні клієнтів, так і забезпечить вигоди самого клієнта, а саме:

- задоволення споживачем онлайн-зарахуванням на розрахунковий рахунок інкасованої готівки дасть банку можливість узгодити з клієнтом вищу ціну послуги інкасації;
- банк розширить зону охоплення збору готівки, по суті, використовуючи «концентратор» точок інкасації у кроковій доступності клієнтів, що інкасуються (замість збільшення кількості кас та банківських офісів);
- банк отримає зниження вартості операції інкасації одного клієнта у 3-4 рази;
- банк отримає збільшення обороту коштів (і, зокрема, онлайн-перехід готівки у володіння банку за одночасного зарахування коштів у безготівкові рахунки клієнта банку);

- банк зможе одночасно надавати і додаткові банківські послуги клієнтам через АДМ-термінали (готівкові платежі, надання пропозицій клієнтам тощо), що збільшуватиме прибутковість АДМ між інкасаціями.

Але для отримання всіх цих вигод АКБ «Індустріалбанк», безумовно, потрібен функціонально просунутий інструмент самоінкасації, що забезпечує налаштування послуг дистанційного банківського обслуговування без програмування, з масою функціональних можливостей (оскільки, як завжди, саме деталі визначають різницю в результатах).

АКБ «Індустріалбанк» може надавати додаткові послуги клієнтам через АДМ, збільшивши доходність пристроїв між інкасаціями. Крім того в умовах сьогодення набувають все більшого поширення банкомати із замкнутим циклом обороту готівки (ресайклінгом). Теж начебто все просто: готівка приймається і відразу пускається в обіг для видачі, інкасація потрібна тільки для корекції замкнутого циклу. Прекрасне замикання процесів обороту готівки та переміщення грошей на рахунках у банку. При тому що таких інкасацій потрібно значно менше. Але у даному випадку доводиться оптимізувати номінали купюр, що приймаються у ресайклінгу, обмежуючи прийом купюр, що швидко наповнюють відповідну касету банкомату, інакше доведеться зіткнутися зі збільшенням кількості інкасацій і зниженням ефективності процесу втручання банку в оборот готівки. Тому у системі дистанційного банківського обслуговування потрібні високоінтелектуальні інструменти. І вони вже є на ринку програмного забезпечення для систем дистанційного банківського обслуговування.

3.2 Розвиток комерційного іпотечного кредитування АКБ «Індустріалбанк»

Динаміка кредитного портфеля та загальні тенденції розвитку на ринку банківських послуг зумовлюють необхідність розвитку комерційного іпотечного кредитування банківською установою. Для промислових і торгових

підприємств розвиток іпотечного кредитування може відбуватись через заставу підприємства як цілісного майнового комплексу, що дає можливість максимізувати суми позикових коштів шляхом використання всіх наявних активів, у тому числі і земельних ділянок.

Крім того, АКБ «Індустріалбанк» активно співпрацює і з аграрними підприємствами на регіональному ринку. Для аграрних підприємств перевагою іпотечного кредитування є можливість отримання довгострокових фінансових ресурсів на свій розвиток.

На сьогоднішній день АКБ «Індустріалбанк» активно розвиває житлове іпотечне кредитування співробітників підприємств, що обслуговуються у банківській установі. На рисунку 3.1 відображено місце АКБ «Індустріалбанк» на ринку житлового іпотечного кредитування.

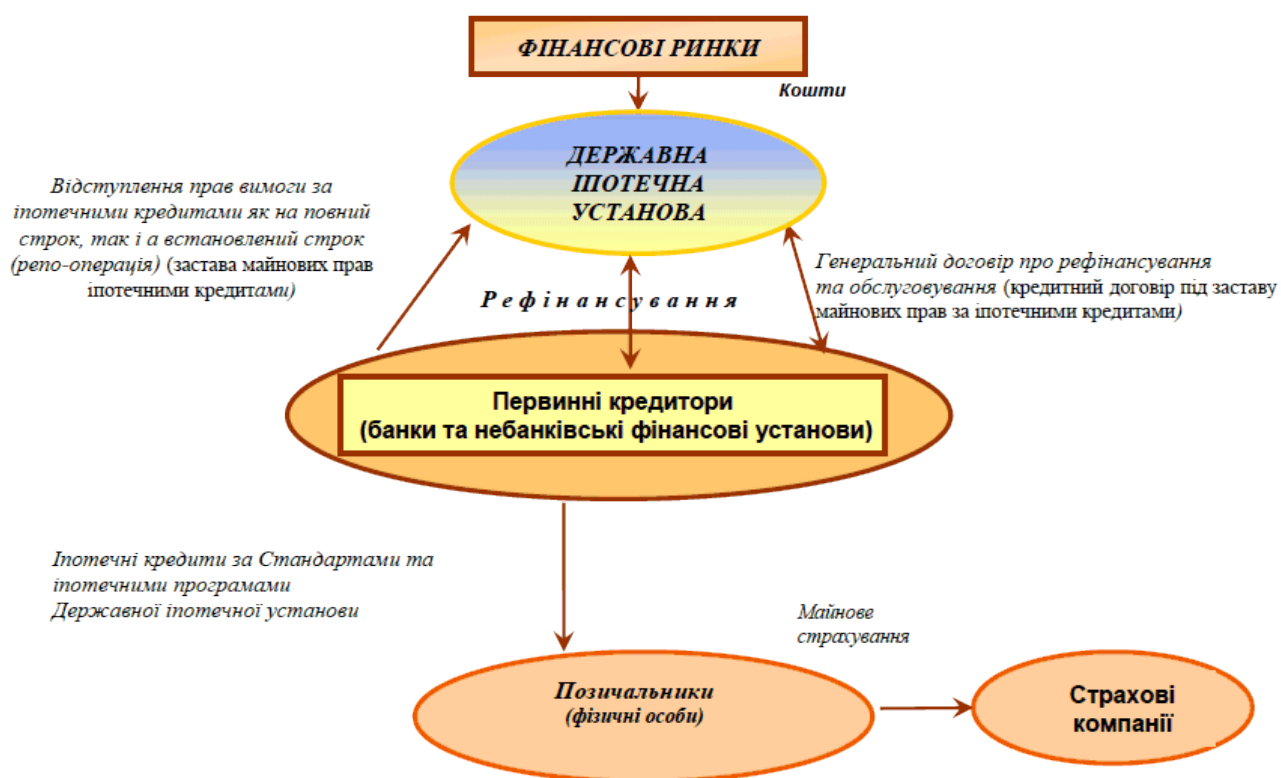

Рисунок 3.1 – Місце і роль АКБ «Індустріалбанк» в організації житлового іпотечного кредитування

Джерело: систематизовано автором

Якщо мова іде про організацію звичайного земельного іпотечного кредитування, як для промислових так і для аграрних підприємств, то місце АКБ «Індустріалбанк» відображено на рисунку 3.2

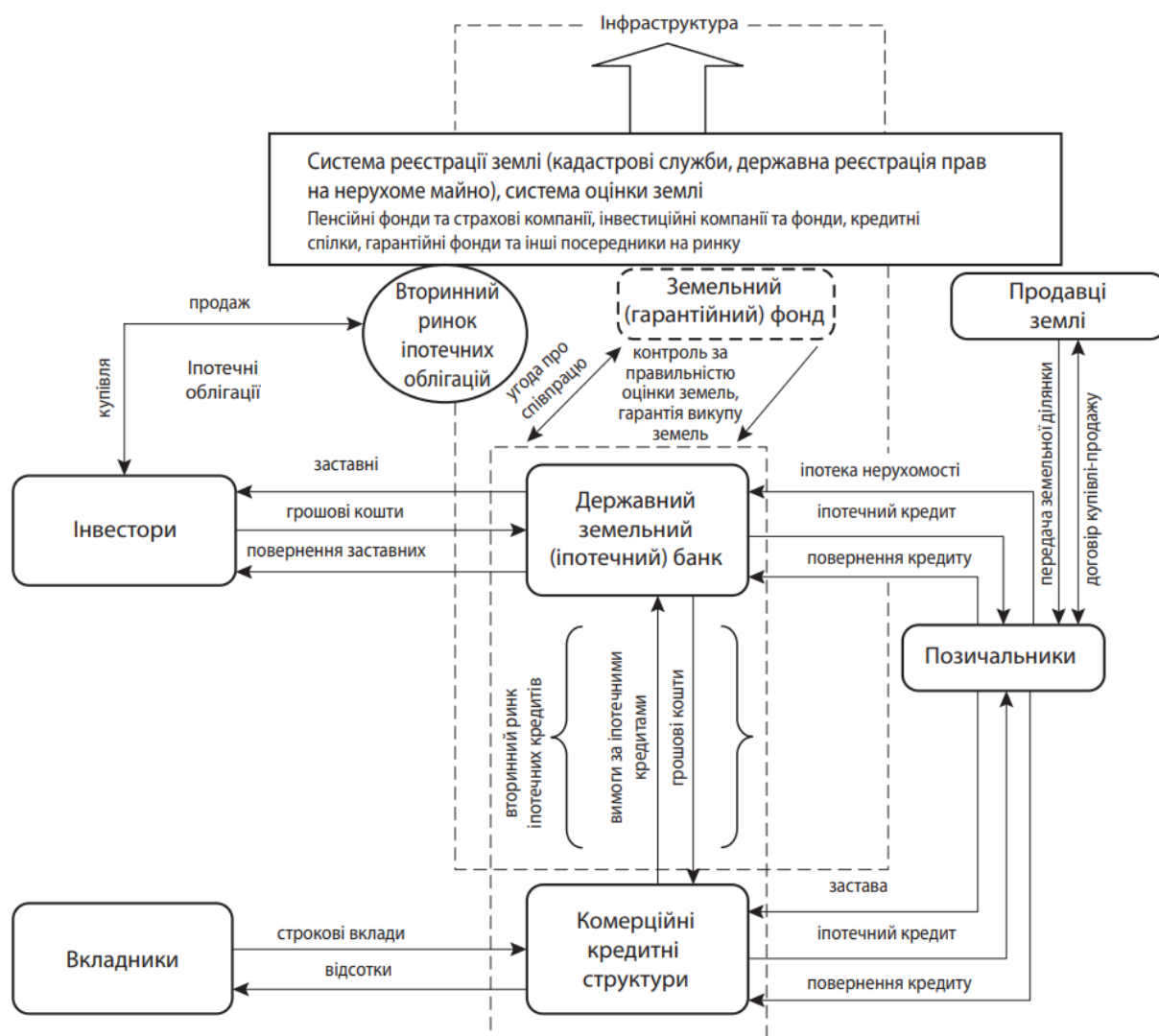

Рисунок 3.2 – Місце і роль АКБ «Індустріалбанк» в організації іпотечного кредитування з використанням земельних активів.

Джерело: систематизовано автором

На базі одного із сільськогосподарських підприємств Роменського району нами здійснено оцінку кредитоспроможності і прораховано потенційний обсяг кредитних ресурсів, що може бути залучено при звичайному ті іпотечному кредитуванні. Динаміка ключових показників кредитоспроможності підприємства наведена у таблиці 3.1

Таблиця 3.1 – Динаміка ключових показників кредитоспроможності підприємства за 2018 - 2021 роки за методикою АКБ «Індустріалбанк»

Показники	Рік				Абсолютний приріст (відхилення), +, –	
	2018	2019	2020	2021	2021 / 2018	2021 / 2020
Коефіцієнт автономії (рівень самофінансування)	0,65	0,61	0,65	0,61	-0,04	-0,04
Частка оборотних активів в загальній величині сукупних активів	0,74	0,72	0,77	0,89	0,14	0,11
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	0,43	0,34	0,45	0,48	0,05	0,03
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,87	1,64	2,08	2,11	0,22	0,03
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,10	0,02	0,07	0,13	0,03	0,06
Коефіцієнт рентабельності (збитковості) активів (за прибутком до оподаткування)	0,08	-0,14	0,12	0,30	0,20	0,16
Коефіцієнт оборотності активів	0,04	1,13	2,54	3,00	2,69	0,42

Джерело: згруповано за даними звіту про фінансовий стан та фінансові результати підприємства за 2018-2021 роки

У таблиці 3.2 представлена градація показників платоспроможності підприємства за 2018-2021 роки. Всі коефіцієнти оцінюються за шкалою:

Таблиця 3.2 – Експертна оцінка коефіцієнтів кредитоспроможності підприємства за 2018 - 2021 роки за методикою АКБ «Індустріалбанк»

Показники	Рік		
	2019	2020	2021
Коефіцієнт автономії (рівень самофінансування)	Високий	Високий	Високий
Частка оборотних активів в загальній величині сукупних активів	Високий	Високий	Дуже високий
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	Середній	Середній	Середній
Коефіцієнт поточної ліквідності	Середній	Високий	Високий
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Низький	Середній	Високий
Коефіцієнт рентабельності активів (за прибутком до оподаткування)	Дуже низький	Високий	Дуже високий
Коефіцієнт оборотності активів	Дуже високий	Дуже високий	Дуже високий

Джерело: власні дослідження

Таблиця 3.3 – Визначення кредитоспроможності підприємства за 2019 - 2021 роки за методикою АКБ «Індустріалбанк»

Період дослідження	Позначення групи	Назва групи	Кількість коефіцієнтів у групі	Значення
2019	N1	Дуже низьке	1	0,1573
	N2	Низьке	1	0,1573
	N3	Середнє	2	0,3146
	N4	Високе	2	0,3146
	N5	Дуже високе	1	0,1573
	F	0,512		
2020	N1	Дуже низьке	0	0
	N2	Низьке	0	0
	N3	Середнє	2	0,3146
	N4	Високе	4	0,6281
	N5	Дуже високе	1	0,1573
	F	0,699		
2021	N1	Дуже низьке	0	0
	N2	Низьке	0	0
	N3	Середнє	1	0,1573
	N4	Високе	3	0,4719
	N5	Дуже високе	3	0,4719
	F	0,774		

Джерело: власні дослідження

Результати дослідження свідчать про високий клас кредитоспроможності підприємства. Проте, маючи у своєму розпорядженні близько 1700 га сільськогосподарських угідь підприємство може розраховувати не більше ніж на 12,7 млн. грн позикових коштів зважаючи на поточний розмір активів. Потенціальні розрахунки щодо впровадження іпотечного кредитування говорять, що при заставі підприємства як цілісного майнового комплексу разом з усіма земельними ділянками, що є у його розпорядженні на праві власності чи користування, підприємство вже може розраховувати більше ніж на 35,87 млн. грн довгострокових фінансових ресурсів, що безумовно здатна підвищити ефективність господарської діяльності, а АКБ «Індустріалбанк» повернути надані кошти разом з усіма відсотками.

Крім того, доцільним є запровадження а АКБ «Індустріалбанк» іпотеки зі зворотнім ануїтетом, що дозволить аграрний підприємствам поступово набувати права власності на земельні ділянки та підвищувати якість застави.

Таблиця 3.4 – Моделювання платежів при іпотеці зі зворотнім анuitетом АКБ «Індустріалбанк» на прикладі підприємства аграрної сфери Роменського району

№	Орендована площа ріллі, га	Нормативна грошова оцінка на 01.01.2022 р., грн	Термін оренди, років	Середній розмір земельного паю, га	Вартість земельного паю, грн	Ставка орендної плати за договором, %	Розмір місячних іпотечних виплат при іпотеці зі зворотнім анuitетом на 5 років, грн/пай	Розмір річних іпотечних виплат при іпотеці зі зворотнім анuitетом на 5 років, грн/пай	Розмір місячних іпотечних виплат при іпотеці зі зворотнім анuitетом на 10 років, грн/пай	Розмір річних іпотечних виплат при іпотеці зі зворотнім анuitетом на 10 років, грн/пай
1.	370,3	41842,1	5	4,1	155152,6	10,5	3296,9	39562,4	2050,7	24608,8
2.	28,2	43506,3	5	2,6	87116,4	10,5	1851,2	22213,8	1151,5	13817,5
3.	7,6	44299,9	5	1,9	65169,8	10,5	1384,8	16617,7	861,4	10336,6
4.	62,3	43300,9	5	1,9	63271,7	10,5	1344,5	16133,7	836,3	10035,5
5.	1280,0	41333	5	3,3	123198,9	10,5	2617,9	31414,6	1628,4	19540,6
Всього	1748,3	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Джерело: розраховано автором

Таким чином подальший розвиток іпотечного кредитування АКБ «Індустріалбанк» як на ринку житлової нерухомості, так і на ринку комерційного іпотечного кредитування забезпечить банківську установу новими клієнтами, підвищить комісійні і процентні доходи.

3.3 Контроль і мінімізація кредитного ризику банку

Контроль – це особливий вид діяльності, що включає стеження за процесом управління та його оцінювання. Основна його мета полягає в тому, щоб не допустити підвищення портфельного кредитного ризику понад установлений рівень.

Контроль портфельного кредитного ризику має проводитись на постійній основі і включати в себе наступні складові: встановлення стандартів, оцінку виконання та коригування.

Звичайно, основою контролю за кредитним ризиком є встановлення стандартів, тобто планових орієнтирів якими мають керуватися підрозділи банку при здійсненні кредитних операцій. При виявленні відхилень мають проводитися заходи щодо їх ліквідації та повернення показників до планових стандартів.

Наступною складовою є оцінка виконання стандартів, що має проводитися з певною періодичністю та за встановленими критеріями. За результатами оцінки проводиться коригування або планових показників, якщо вони є не реальними, або усуваються виявлені недоліки у ході проведення контролю на певних ділянках роботи кредитного підрозділу банку.

Особливістю контролю за кредитним ризиком є те, що, будучи самостійною функцією ризик-менеджменту, водночас контроль - це складова інших функцій управління. Мета й завдання внутрішнього контролю за портфельним кредитним ризиком в банках різнобічні і залежать як від виду банку та здійснюваних ним операцій, так і від його розмірів та принципів побудови й управління. Проте існує єдиний критерій - ефективність діяльності банку. Звідси основною метою контролю за кредитним ризиком є обмеження ризику, який бере

на себе банк через виконання конкретних процедур контролю за дотриманням вимог законодавства, нормативних актів Національного банку України та стандартів професійної діяльності.

Система внутрішнього контролю банку за кредитним ризиком організовується на трьох основних рівнях:

- стратегічному;
- тактичному;
- оперативному.

На стратегічному рівні здійснюється загальний контроль за процесом управління ризиками, розробляються внутрішньобанківські положення та процедури щодо кількісної та якісної оцінки ризиків, встановлюються ефективні процедури і засоби контролю за процесом управління ризиками, проводиться моніторинг дотримання цих процедур і засобів контролю а також контролюється їх постійна адекватність через перегляд та внесення необхідних змін.

На тактичному рівні проводиться контроль за дотриманням встановлених лімітів, за станом кредитного портфеля, за виконанням внутрішніх та зовнішніх нормативних актів та положень, що стосуються кредитування.

На оперативному рівні проводиться контроль на рівні окремої кредитної угоди та конкретного позичальника за дотриманням встановлених лімітів та процедур надання кредитів.

Основними методами контролю є моніторинг, аудит та перевірка.

Моніторинг кредитного ризику – це процедура систематичного відстеження зміни даних про стан кредитного ризику на рівні кредитного портфелю банку та індивідуальних позичальників і інших показників кредитного ризику з метою контролю, виявлення динаміки та прогнозування розвитку кредитної діяльності. Тобто моніторинг кредитних ризиків передбачає своєчасне реагування та коригування негативної ситуації і є базою для прийняття обґрунтованих рішень з мінімізації кредитних ризиків.

Методологічною базою проведення моніторингу в банках України є закони України, постанови та положення НБУ, внутрішні положення банку. У кожному

банку обов'язково доцільно розробити Положення про моніторинг кредитного портфелю фізичних та юридичних осіб. Саме цей документ регламентує розподіл повноважень при здійсненні моніторингу що операцій, процес нагляду за якістю кредитів, здійснення цих заходів для покращення стану заборгованості за кредитом.

Моніторинг кредитного портфелю можна визначити як проведення всебічного систематичного кількісного та якісного аналізу кредитного портфелю для здійснення відповідних управлінських рішень щодо поліпшення якості кредитного портфелю.

Моніторинг кредитного портфелю варто розпочинати з визначення місця кредитного портфелю в загальних активах банку. Аналіз динаміки зростання (зменшення) кредитного портфелю у загальних активах має здійснюватися не лише з періодичністю в рік, а швидше кожного місяця або ж кварталу для відстеження поточних тенденцій кредитної діяльності.

Занадто швидке зростання кредитного портфелю нерідко свідчить про можливість виникнення проблем у майбутньому. Але загальні показники не дають повного розуміння потенційної проблеми. Тому необхідно представляти інформацію у наступних розрізах: за галузевою ознакою; з строками надання; за видами погашення; за видами позичальників; за видами забезпечення.

Такий аналіз є, по суті, моніторингом кредитного портфелю з точки зору диверсифікованості. Результати моніторингу повинні бути представлені у різному вигляді (таблиці, діаграми, графіки) для того, щоб інформація була якомога якіснішою та легшою для сприйняття.

Також на рівні кредитного портфелю проводиться моніторинг дотримання різного роду лімітів щодо кредитування, установлених банком (ліміти за видами кредитів, категоріями позичальників, окремими галузями, ліміти повноважень кредитних працівників та ін.). Банк структурує рівні прийнятого кредитного ризику шляхом установлення ліміту на величину ризику, прийнятого на одного позичальника і на кожен категорію позичальників.

На підставі результатів моніторингу розробляється, у разі потреби, комплекс заходів щодо підвищення якості кредиту і забезпечення своєчасного і повного виконання клієнтом своїх зобов'язань перед банком.

Аудит кредитного ризику – це вид діяльності, що передбачає збір, аналіз і оцінку даних щодо передбачуваних кредитних операцій за ступенем їх ризику.

Аудит портфельного кредитного ризику є формалізованим процесом, за допомогою якого регулюються відкриті ризикові кредитні позиції банку, забезпечуючи їх відповідність цілям, планам і нормативним показникам.

Аудит може проводитись з ініціативи банку, а також у випадках, передбачених чинним законодавством (обов'язковий аудит).

Суб'єкти аудиту:

- зовнішній – здійснюється сертифікованими аудиторами на договірній основі;
- внутрішній – здійснюється кваліфікованими працівниками самого банку.

Типи внутрішнього аудиту:

- фінансовий аудит, ціль якого – оцінювати надійність системи бухгалтерського обліку та інформації, на основі якої складаються фінансові звіти про кредитний ризик банку;
- аудит дотримання, ціль якого – оцінювати якість відповідності систем, створених з метою забезпечення дотримання законів, підзаконних актів, методик та процедур;
- операційний аудит, ціль якого – оцінювати якість відповідності інших систем і процедур, критично аналізувати організаційні структури та оцінювати достатність для виконання покладених функцій;
- аудит менеджменту, ціль якого – оцінювати якість відношення менеджменту до ризиків і контролю в рамках поставлених перед Банком цілей.

До основних функцій внутрішнього аудиту належать:

- 1) перевірка результатів діяльності банку щодо кредитування, нагляд за дотриманням посадовими особами, працівниками банку, а також самим банком вимог чинного законодавства України та рішень органів управління банку;
- 2) кількісна і якісна оцінка портфельного кредитного ризику;
- 3) попередження виникнення можливих ризиків на стадії прийняття управлінських рішень шляхом взаємодії з усіма структурними підрозділами банку, які безпосередньо пов'язані з кредитуванням;
- 4) створення ефективної системи контролю за ризиками, насамперед шляхом упровадження чіткої системи звітності і створення виваженої системи контролю за дотриманням всіх обмежень, що встановлюються для попередження портфельного кредитного ризику.

На підставі проведеного аудиту складається аудиторський висновок в якому відображаються виявлені проблеми та перспективні шляхи їх подолання, а також формується загальний висновок аудитора щодо діяльності об'єкта, що перевірявся [3].

Перевірка – це обстеження і вивчення окремих ділянок фінансово-господарської діяльності підприємства, установи, організації або їх підрозділів.

Перевірка повинна виявляти:

- невинуватдані витрати банку, пов'язані з кредитуванням;
- неефективне використання інтелектуального потенціалу працівників;
- неповноцінне використання технічних засобів;
- фактори, що негативно впливають на виконання завдань банку.

Проведення перевірок кредитів є необхідністю для здійснення програми банківського кредитування.

Наслідки перевірки оформляються довідкою або доповідною запискою в яких відображаються виявлені проблеми та недоліки та перспективні шляхи їх вирішення. Отже, внутрішній контроль - діяльність, яка здійснюється органами управління, підрозділами і службовцями банку з метою контролю над рівнем кредитного ризику. Контроль портфельного кредитного ризику має проводитись

на постійній основі і включати в себе наступні складові: встановлення стандартів, оцінку виконання та коригування.

Система управління ризиками банку може бути ефективною лише за умови формування засад її діяльності на стратегічному рівні управління. Діяльність підрозділу з ризик-менеджменту повинна мати системний характер, охоплювати всі сторони діяльності організації, відповідати стратегічним інтересам та місії банку, спиратись на науково та емпірично обґрунтовані моделі ідентифікації, оцінки, моделювання та оптимізації ризиків.

ВИСНОВКИ

На основі наведеного матеріалу щодо удосконалення взаємовідносин АКБ «Індустріалбанк» з юридичними особами можна зробити наступні висновки та виділити окремі пропозиції.

1. Ефективний розвиток фінансової системи України передбачає стабільне функціонування її банківської системи, в тому числі ефективне правове регулювання. Зараз ринок банківських послуг переживає трансформаційний період спочатку спровокований пандемією, а потім і воєнним вторгненням Росії на територію України. Складні макроекономічні умови та кризові явища вимагають від банківських установ великих зусиль для зберігання існуючої клієнтської бази та залучення нових клієнтів.

2. Публічне акціонерне товариство акціонерний комерційний банк «ІНДУСТРІАЛБАНК» було створено у формі акціонерного товариства після реструктуризації банку «Співдружність» і зареєстровано Національним банком України 16 жовтня 1991 року. На шляху свого становлення відбулось об'єднання з такими банківськими установами як АКБ «МТ-Банк» та АБ «Експрес Банк». Головний офіс банку розташований у місті Київ. АКБ «Індустріалбанк» станом на кінець 2021 року має 38 операційних відділень, з яких три розташовано у Сумській області (м. Суми, м. Ромни та М. Конотоп).

3. За результатами проведених розрахунків можна зробити висновок, що у 2020 році відбулося значне збільшення активів – на 373607 тис. грн. Це відбулося в результаті збільшення інвестицій в цінні папери на 250897 тис. грн. і основних засобів та матеріальних активів на 101206 тис. грн. Також відбулося збільшення наступних показників – грошових коштів на 2351 тис. грн., похідних фінансових активів на 9142 тис. грн., нематеріальних активів на 5137 тис. грн., поточних податкових активів на 21,26% та інвестиційної нерухомості на 36,25%. Зменшення відбулося в кредитах та заборгованості клієнтів на 42362 тис. грн. або на 2,25%, відстрочених податкових активів на 23,28% та інших фінансових активів на 2,81%. Якщо розглядати по відношенню до 2021 року, у якому

спостерігається збільшення активів по відношенню до 2020 року на 1491159 тис. грн. або на 34,61%. Зміни відбулися наступним чином: грошові кошти та їх еквіваленти як і в 2020 році збільшились на 18,06% або на 106701 тис. грн., але їхня частка зменшилась в активах з 13,72% до 12,03%; похідні фінансові активи зменшились на 6972 тис. грн. і становить 2170 тис. грн.; відбулося зменшення кредитів та заборгованостей клієнтів на 69629 тис. грн., що зменшило їхню частку в активах на 12,18% до 30,52%.

4. Слід констатувати, що за 2020 рік чистий прибуток зменшився на 26 тис. грн. або на 1,21%, відбулося зменшення чистого процентного доходу на 75028 тис. грн. або на 22,44%. На зменшення чистих прибутків вплинуло зменшення чистого комісійного доходу на 31937 тис. грн. або на 31,9%. Також негативно вплинуло зменшення результатів від торгівлі іноземною валютою на 29410 тис. грн. та збільшення збитків, які виникають під час первісного визнання фінансових зобов'язань за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова на 64196 тис. грн. або на 484,46%. Позитивним є зменшення адміністративних та інших операційних витрат на 25705 тис. грн. або на 6,07%. Відбулося значне збільшення доходів від переоцінки іноземної валюти на 109186 тис. грн. Розглядаючи 2021 рік спостерігається зворотна ситуація на відміну від 2020 року. Чистий прибуток збільшився на 3788 тис. грн. або на 178,6%. По відношенню до 2020 року. Слід також відмітити, що процентні доходи від кредитування клієнтів складають 2402 млн. грн у 2021 році, а доходи за операціями з цінними паперами 179 млн. грн. Чисті доходи за даними операціями складають близько 280 млн. грн у 2020-2021 роках. Надалі розглянемо основні показники що характеризують ефективність фінансово-господарської діяльності АКБ «Індустріалбанк» в цілому.

5. АКБ «Індустріалбанк» має великий досвід співпраці як з фізичними так і юридичними особами. Що стосується юридичних осіб, то банківські послуги систематизовано за трьома напрямками відповідно до матеріалів, розміщених на офіційному сайті банківської установи: малий бізнес, корпоративні клієнти, фінансові інститути. Що стосується Роменського відділення, то головними

клієнтами серед юридичних осіб є представники малого бізнесу, аграрного сектору, бюджетні установи та підприємства залізничного транспорту. На окремих проектах та програмах обслуговування, що користуються найбільшим попитом, хотілось зупинитись більш детально.

6. Відмічаємо, що загальний кредитний портфель банківської установи зменшився з 2,4 млрд. грн до 1,96 млрд. грн. Відбувається зменшення кредитування як фізичних так і юридичних осіб. Якщо по фізичних особах суми наданих позик зменшились майже у двічі, то по юридичних особах скоротились на 20%. У структурі кредитного портфеля фізичні особи станом на кінець 2021 року займають 4,4%, і цей відсоток з кожним роком зменшується. Для кожного регіонального відділення характерна своя специфіка. Можемо констатувати, що зростає кредитування підприємств торгівлі на 148 млн. грн з 234 млн. грн у 2018 році до 382 млн. грн у 2021 році. Також зросло кредитування юридичних осіб у сфері будівництва та операцій з нерухомістю на 130 млн. грн. Натомість значно зменшилось кредитування промислового виробництва на 524 млн. грн, сільськогосподарських підприємств на 1129 млн. грн та транспорту на 66 млн. грн. Слід відмітити, що для Роменського відділення ця тенденція не є типовою, оскільки за даними працівників банківської установи саме сільськогосподарські підприємства, у тому числі і фермерські господарства є одними із головних позичальників у регіоні. Станом на кінець 2021 року кошти клієнтів у сумі 479 млн. грн. належать десяти найбільшим клієнтам. У 2020 році цей показник складав 18,58%. Станом на кінець 2021 року у якості забезпечення за кредитними угодами були депозити фізичних осіб на суму 9,26 млн. грн. Цей показник значно менше 2020 року, коли депозити фізичних осіб у суму 145, 7 млн. грн використовувались для застави за отриманими кредитами. При цьому заборгованість клієнтів юридичних та фізичних осіб кредитними угодами під заставу депозитних внесків із нарахованими відсотками складала 5,89 млн. грн., що значно менше 2020 року з 234,3 млн. грн. Констатуємо значне скорочення ресурсної бази банківської установи. Так, якщо у 2018 році на рахунках залишалось 3,7 млрд. грн, то у 2021 році сума зменшилась до 2,5 млрд. грн, що

безумовно звужує можливості щодо проведення активних банківських операцій. Змінюється і структура. Так, якщо у 2018 році на поточні рахунки припадало 56%, то у 2021 році вже 64%, і цей показник із року у рік збільшується. Це є безумовно негативним фактором, оскільки не дозволяє здійснювати довгострокове планування надання банківських послуг та проведення активних операцій.

7. Проведений аналіз фінансового стану банку виявив, що АКБ «Індустріалбанк» має достатню ділову активність, стійкий фінансовий стан, що забезпечується достатнім розміром власного капіталу. Але в банку є великі проблеми з коефіцієнтами ліквідності із-за величезного розміру зобов'язань в депозитах та робочих активів. АКБ «Індустріалбанк» має низькі показники рентабельності із-за отримання невеликих чистих прибутків. Необхідним є збільшувати чисті прибутки шляхом зростання чистих процентних та комісійних доходів, підвищувати інші операційні доходи та зменшувати адміністративні та інші операційні витрати.

8. Для багатьох фінансових установ та підприємств роздрібної торгівлі створення оптимальної моделі обігу готівки всередині організації є справжнім головним болем. Зокрема, проблемою стає оптимізація надлишків готівки, що накопичується у торгових точках чи банківських відділеннях протягом робочого дня. Як рішення може виступити автоматизація процедур так званої самоікасації, коли представники різних організацій (кредитних, банківських) і торгових підприємств самостійно вносять кошти через спеціальні пристрої, після чого відбувається автоматичне зарахування на їх рахунок у банку. Дана послуга є новою на регіональному банківському ринку, тому ми впевнені, що вона буде користуватись значним попитом.

9. Динаміка кредитного портфеля та загальні тенденції розвитку на ринку банківських послуг зумовлюють необхідність розвитку комерційного іпотечного кредитування банківською установою. Для промислових і торгових підприємств розвиток іпотечного кредитування може відбуватись через заставу підприємства як цілісного майнового комплексу, що дає можливість максимізувати суми

позикових коштів шляхом використання всіх наявних активів, у тому числі і земельних ділянок. Крім того, АКБ «Індустріалбанк» активно співпрацює і з аграрними підприємствами на регіональному ринку. Для аграрних підприємств перевагою іпотечного кредитування є можливість отримання довгострокових фінансових ресурсів на свій розвиток. На сьогоднішній день АКБ «Індустріалбанк» активно розвиває житлове іпотечне кредитування співробітників підприємств, що обслуговуються у банківській установі.

10. Система управління ризиками банку може бути ефективною лише за умови формування засад її діяльності на стратегічному рівні управління. Діяльність підрозділу з ризик-менеджменту повинна мати системний характер, охоплювати всі сторони діяльності організації, відповідати стратегічним інтересам та місії банку, спиратись на науково та емпірично обґрунтовані моделі ідентифікації, оцінки, моделювання та оптимізації ризиків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адаменко М. В., Волкова Г. І., Дашкевич В. М. Розвиток інноваційних банківських послуг у сфері кредитування. *Ефективна економіка*. 2021. № 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=9572> (дата звернення 14.09.2022)
2. Артимонова І. В. Напрями удосконалення методики оцінки кредитоспроможності потенційних позичальників банку. *Економіка, облік, менеджмент та право в умовах глобалізації* (Полтава, 20 липня 2021 р.). 2021. С. 28-30.
3. Бержанір І. А., Бержанір А. Л. Напрями підвищення ефективності фінансового моніторингу кредитного ризику. *Фінансово-кредитний механізм розвитку економіки та соціальної сфери* (5 - 6 листопада 2020 р., м. Кропивницький). 2022. С. 153.
4. Бойко С., Герасименко Д. Зарубіжний досвід розміщення коштів із чних та юридичних осіб на банківських депозитах. *Review of transport economics and management*. 2021. Iss. 6(22). С.72–78.
5. Вінниченко О. В., Гудзь А. В. Фінансовий стан банку та методи його оцінки в Україні. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2020. № 69. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>. (дата звернення 1.10.2022)
6. Волкова В. В., Власенко О. С. Підвищення якості кредитного портфеля як чинник мінімізації кредитного ризику банку. *Економіка і організація управління*. 2021. С. 76-85.
7. Волкова Н. І., Мухіна А. С. Фінансові ризики банку: оцінка та механізм нейтралізації. *Modern Economics*. 2020. № 22. С. 6-12
8. Ганзюк С.М., Шаровський М.Ю. Традиційні та інноваційні послуги на ринку банківських продуктів України. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 42. С. 297-301.

9. Герасименко А. Банківське кредитування промислових підприємств: економічна сутність і принципи реалізації. *Вісник університету банківської справи*. 2021. № 2 (41). С. 40-48
10. Дунас Н. В. Сучасні підходи до оцінки застави на ринку іпотечного банківського кредитування. *Бізнес Інформ*. 2018. № 4. С. 322–330
11. Захаркіна Л. С., Новіков В. М., Грибніченко Р. А. Управління кредитними ризиками як елемент антикризового менеджменту. *Актуальні питання розвитку сучасної науки та освіти* (м. Львів, 16-17 січня 2021 року). 2021. С. 29.
12. Ільків О. В. Застава як вид забезпечувальних речових прав. *Актуальні проблеми держави і права*. 2021. – С. 69-76.
13. Кочорба В. Банки сучасного та майбутнього. *Фінансово-кредитні системи: перспективи розвитку*. 2022. 1(4). С. 7-18
14. Кузнєцова Л. В. Управління кредитними ризиками банків України на основі стрес-тестування. *Вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 4. С. 44-49.
15. Кушнір С. О. Аналіз та оцінка кредитної діяльності банків України. *Держава та регіони*. 2021. № 2 (119). С. 62- 67.
16. Лункіна Т. І., Бурковська А. В., Гуліч К. О. Застосування фінансових технологій у банківській системі України. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2020. Вип. 2 (110). С. 27-35.
17. Наглядова статистика. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>. (дата звернення 22.09.2022)
18. Омельченко О.В. Основні аспекти проведення активних операцій банку. *Подільський науковий вісник*. 2020. № 3 (15) - 4 (16). С. 30-35
19. ПАТ АКБ «Індустріалбанк»: офіційний сайт. URL: <https://industrialbank.ua/ua/> (дата звернення 10.09.2022р)
20. Про банки і банківську діяльність. *Закон України*. № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення 10.09.2022)

21. Про заставу. *Закон України*. 02.10.1992. № 2654-XI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2654-12> (дата зверненн 12.09.2022)
22. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями. Постанова Правління НБУ. 30.06.2016. № 351. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16/>. (дата звернення 12.09.2022)
23. Про іпотеку. *Закон України*. 5.06.2003. № 898-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/898-15> (дата звернення 12.09.2022)
24. Смарт-промисловість: напрями становлення, проблеми і рішення. Монографія 2019. 464 с.
25. Соколовська С.Ю., Геєнко М.М. Сутність і значення довгострокового банківського кредитування у сучасних умовах. *Наука, освіта, технології і суспільство: тенденції, виклики, перспективи*: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Житомир, 12 листопада 2022 р.): у 2 ч. Житомир: ЦФЕНД, 2022. Ч. 2. С. 13-15.
26. Соколовська С.Ю., Геєнко М.М. Перспективні напрямки взаємодії АКБ «Індустріалбанк» з юридичними особами. *Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення* (випуск 72): матеріали Міжнародної наукової інтернет-конференції (15-16 листопада 2022 року). URL: <http://www.konferenciaonline.org.ua/ua/article/id-786/>
27. Степаненко С. В. Сучасні методи управління ризиками кредитування банками фізичних осіб. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2020. № 4 (144). С. 33- 41.
28. Фінансова звітність ПАТ АКБ «Індустріалбанк» за 2019 рік. URL: https://industrialbank.ua/images/fin-reports/years/Report_2019/Konsolidovanyj_zvit_2019.pdf (дата звернення 10.09.2022р)
29. Фінансова звітність ПАТ АКБ «Індустріалбанк» за 2020 рік. URL: https://industrialbank.ua/images/fin-reports/years/Report_2020/Konsolidovanyj_zvit_2020.pdf (дата звернення 10.09.2022р)

30. Фінансова звітність ПАТ АКБ «Індустріалбанк» за 2021 рік. URL: https://industrialbank.ua/images/fin-reports/years/Report_2021/Konsolidovanyj_zvit_2021.pdf (дата звернення 10.09.2022р)
31. Циганюк Д. Л., Рудняк А. Д. Аналіз фінансового стану банківського сектору України. *Вісник СумДУ*. №1. 2020. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>. (дата звернення 15.09.2022)
32. Чуб О. О. Банки в глобальній економіці. Монографія. 2016. 340 с.
33. Шелудько С. Заставні операції банків в умовах екзистенційних криз в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 5. Том 1. С. 97-102
34. Шилю Ж. С. Кредитний ризик комерційного банку: причини виникнення та методи управління. *Modern science and practice* (March 26–27, Boston). 2021. С. 21-23
35. Шишкіна О. Класифікація промислових підприємств у контексті управління фінансовими ризиками. *Галицький економічний вісник*. 2020. № 2 (63). С. 164—175.
36. Щегельська А. О., Фоменко В. К. Сучасні підходи до ризик-менеджменту банку. *Економіко-правові та управлінсько-технологічні виміри сьогодення: молодіжний погляд*. 2021. С. 73 -79
37. Яремко І. Й., Заворітній М. В. Кредитний моніторинг в комерційних банках як спосіб попередження виникнення проблемної заборгованості. *Молодий вчений*. 2021. № 4(92). С. 345–349.
38. Ahmad A.Al-Naimi, Abdullah Ali Al-Masaeed, Ghaith N.Al-Eitan. The impact of banking lending on the development of entrepreneurship analysis study on the Jordanian small and medium enterprises. *Materials Today: Proceedings*. 2021. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2214785321034453> (дата звернення 23.09.2022)
39. Ashraf Sumaira, Elisabete G. S. Félix, Zélia Serrasqueiro. Do Traditional Financial Distress Prediction Models Predict the Early Warning Signs of Financial Distress? *Journal of Risk and Financial Management*. 2019. 12. p.34-55.

40. Bărbuță-Mișu N. Assessing the Risk of Bankruptcy. Case Study on a European Manufacturing Company. In *Understanding Bankruptcy: Global Issues, Perspectives and Challenges*. 2017. Chapter 4. URL: https://www.researchgate.net/publication/320269428_Assessing_the_Risk_of_Bankruptcy_A_Case_Study_of_a_European_Manufacturing_Company (дата звернення 24.09.2022)
41. Bărbuță-Mișu N., & Madaleno M. Assessment of bankruptcy risk of large companies, European countries evolution analysis. *Journal of Risk and Financial Management*. 2020. 13(3). URL: <https://www.mdpi.com/1911-8074/13/3/58> (дата звернення 27.09.2022)
42. Hafiz A. A., Lukumon O. O., Hakeem A. O., Vikas K., Saheed O. A., Olugbenga O. A., Muhammad B. Systematic review of bankruptcy prediction models: towards a framework for tool selection. *Expert Systems with Applications*. 2018. 94. p. 164-184.
43. Kaczmarek J., Alonso S. L. N., Sokołowski A., Fijorek K., Denkowska S. Financial threat profiles of industrial enterprises in Poland. *Oeconomia Copernicana* 2021. 12(2). p. 463–498.
44. The difference between industrial and commercial banks. *Glass and Goldberg*. URL: <https://glassgoldberg.com/2020/02/24/the-difference-between-industrial-and-commercial-banks>. (дата звернення 10.09.2022)
45. Valaskova K., Kliestik T., Kovacova M. Management of financial risks in Slovak enterprises using regression analysis. *Oeconomia Copernicana*. 2018. 9(1), p. 105-121.

ДОДАТКИ